

WAGV

Nr. 12

4. JUULI

1925

„Estonia“ operetitrupp tulevasel hooajal.

Foto Parikas.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

soovitab oma väljaandel

UUEMAT ILUKIRJANDUST:

- A. Adson. **Käsitöö.** Novellid. 85 mk.
Juhani Aho. **Õpetaja proua.** Romaan. Soome keelest V. Ridala. 200 mk.
Hoia Ronk. **Reisipildid.** Pariisi. 150 mk.
Juhan Jaik. **Võrumaa jutud.** I valik. E. Viiralti illust. 300 mk.
A. Kivikas. **Mihklipäev.** Romaan. 240 mk.
J. Lattik. **Minu kodust.** Lood lapsepõlvest. 130 mk.
O. Luts. **Tulilill.** Veste-novell. 160 mk.
O. Luts. **Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. 100 mk.
Mait Metsanurk. **Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. 120 mk.
Jakob Mändmets. **Meri.** Novellid. 2. trk. 160 mk.
" " **Saatuse tujud.** Jutud Venemaal Austria sõjast. 130 mk.
Villem Ridala. **Toomas ja Mai.** Lugulaul orjaajast, neljas loos. 350 mk.
Richard Roht. **Väikelinn.** Uudisjutt. 80 mk.
A. H. Tammsaare. **Poiss ja liblik.** Novellid. 100 mk.
Friedebert Tuglas. **Teekond Hispaania.** Reisisikirjad. 2. trk. 200 mk.
Marie Under. **Pärisosa.** Luuletuskogu. 85 mk.
Henrik Visnapuu. **Valit värvid.** Luuletuskogu. 250 mk.

KULTUUR JA TEADUS:

- A. Jürgenstein. **Nipet-Näpet.** Legendid, anekdoodid ja tõsijuhtumised. 50 mk.
A. Tammann. **Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. 160 mk.
Joh. Pitka. **Minu mälestused.** Sõjamemuaarid. 225 mk.
J. Poopuu. **Sõda Landeswehriga.** 100 mk.
Aks. Kallas. **Au langenuile.** Luuletused vabadussõjas langenuile. 200 mk.
A. Saareste. **Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. 130 mk.
G. Vilberg. **Kodumaal rännates.** II jagu. 100 mk.
G. Vilberg. **Kodumaal rännates.** III jagu. 150 mk.
G. H. Niggol. **Kasvatuse radadel.** I—V. Kasvatuseõpetus. 630 mk.
G. H. Niggol. **Töökool ja õppekool.** Kasvatusteaduslik teos. 50 mk.
G. H. Niggol. **Maria Montessori meetodi äraaldused.** Kasvatusteaduslik süsteem. 60 mk.
Prof. A. Kink. **Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** 40 mk.
Prof. A. Kink. **Tartu-Pihkva ja Narva vee-tee.** 40 mk.
D. Buxhoevden. **Lõhkeained.** I osa 100 mk.
" " **Lõhkeained.** II osa. Lõhkeainete tarvitamine põllumajanduses. 190 mk.
H. v. Gerlach. **Parlament.** Broschüür. 35 mk.
Dr. A. Rütman. **Mida võib teada igäiks suguhaigustest.** 75 mk.
Prof. Steinach. **Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Broschüür. 30 mk.
A. Burmeister. **Täielik malemängu õpetus.** 135 mk.

TEGEV
TOIMETAJA
E. RAUDSEPP
KÖNETUNNID
ÄRIP. KI. 1—2

Ajal

VASTUTAV
TOIMETAJA
G. E. LUIGA
VÄLJAANDJA
T.E.K.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

III AASTAKÄIK

KIRJANDUSE, KUNSTI JA KULTUURI AJAKIRI.
TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS PIKK TÄNAV 2

„Estonia“ operetitrupp tulevasel hooajal.

Foto Parikas.

Ülemine rida, vasakult:
1. Grete Sällik. 2. Eduard Kurnim.
3. A. Michelson. 4. Agathon Lüdig.

Keskmine rida:
5. Salme Peetson. 6. Opereti juht
Alfred Sällik. 7. Lilian Looring.
All: Robert Rood.

TÖÖRIIST.

AUGUST STRINDBERG'i ajalooline jutt. Tõlk. F. P.

Aastal 1483, samal aastal, mil Luther sündis, istus doktor Coctier Pariisis oma laboratooriumis ja filosoferis ühe rändava adeptiga.

Laboratoorium asus samas majas, kus ta observatoorium, Marais linnajaos, ligikaudu sääl, kus praegu on Place des Vosges või Place Royale; nii siis samas ümbruses, kus Bastille, särav Saint-Paul'i võõrastemaja ja hiilgav Des Tournelles, kuningate asukoht enne Louvre'i ehitamist.

Siin oli Louis XI oma ihuarstile, kantslerile ja kõigi teaduste doktorile Coctier'le, kinkinud maja, mis asus ühes parklabüriinis nimega Jardin Daedalus.

Doktor rääkis ja adept kuulas:

— Jah, juba Plato nimetab oma Timaios'es kulda üheks tihedaimaks ja peeneimaks aineks, mis peitub kivides. Ja kullal on võsu, see on must ja on raud. Aga keha, mis seisab kullale lähemal, on vask, mis evib väikese ja peene algosa rohelisest mullast ja on säetud kokku läikivaist, tarretanud vedelikest. Nüüd küsin: miks ei või vabastada vaske ta rohelisest mullast ja parandada kullaks?

— Ometi, vastas adept, kui tarvitatakse atramentumi või lapis phisosophonim'i.

— Mis see on?

— Atramentarius lapis on rauavitriool!..

— Ventre-saint-gris, sääl on Plato raud! Nüüd selgub! Kes õpetas seda teile?

— Seda õppisin suurimalt elavalt targalt Vittembergis. Ta nimi on doktor Faustus ja on õppinud maagiast Kraakovis.

— Ta on siis olemas! Jutustage! Jutustage!

— See mees evib kõigi tunnuste järele Kristuse imetegude võimu; ta on esile võtnud uuesti kirjutada kadunud Plautuse ja Terenzi komöödiad; ta vaim võib võtta kotka tiivad ja uurida, mis ülalpool ja allpool meid.

— Kas ta on ka elueliksiiri leidnud?

— Jah, sest ajast, kui võib kulda lahutada...

— Kui võib kulda lahutada, siis on ta elementide ühendus! Nimetage need!

— Kuld laguneb kergesti vitrioolõiks, ammoniak-soodaks ja salpetriks.

— Mida pean kuulma?

Doktor kargas üles, ahi oli soojendanud toa ja teda piinas kuumus.

— Läheme veidi jalutama! ütles ta. Aga esiti pean üles kirjutama, sest kui tahan meele tuletada midagi tähtsat, siis segab kurat mu mõtted. Nii siis: vitrioolõli, ammoniaksool ja salpeter!

Adept, kelle nimi oli Balthasar, märkas vast nüüd, et ta oma teadmised kviteerimata ja ilma, et oleks selle eest midagi saanud, ära oli annud,

ja et ta ei olnud omakasupüüdmatuist, viskas ta võrgu välja:

— Kuidas läheb meie armulisel kuningal?

Seega oli avaldanud oma saladuse ja tagamõtte, ning meister Coctier ärkas:

— Ah, või nii, sul on kavatsus kuninga ja oma elueliksiiriga! ütles doktor kinniseil huulil. Ja siis valjusti:

— Jah, ta on terve!

— Nii? Ma kuulsin midagi muud!

— Siis on valetatud.

Nüüd tekkis vaikus ja mõlemad katsusid üksteise mõtteid kuulda. Oli nii kohutav vaikus, et nad tundsid tärkavat viha, ja nad võitlesid juba elu ja surma päale.

Meister Coctier mõtles nii: sa tuled oma eliksiiriga, et selle ebainimese, kuninga, elu pikendada; seega tahad õnne leida ja mind hukka saata; ja sa tead, et kelle käes kuninga elu, see omab võimu.

Välgukiirusel oli tal valmis otsus, eelarvamistetu, armutu, nagu oli tolle aja komme.

— Nüüd peate nägema minu Daedalust ehk labürinti, algas ta juttu uuesti. Sel ei ole Minotauruse ajast-Kreetal enam omasarnast.

Labürint oli päält näha veetlev, salajane käik pöökpuuhekkidest, mis neli küünart kõrged ja nii paksud, et peen raudkäsila, mis sellele kõigele moodustas vooderduse, ei olnud märgatav. Läbitungimata keereldes põimus see nii kunsti-päraselt ja, varustatud valede perspektiividega, näis lõpmata pikk. Aga sääl oli ka salauksi ja maa-aluseid käike, ja rändaja märkas varsi, et siin ei olnud tegemist mänguga, vaid koleda tõega. Ainult kuningas ja meister Coctier omasid saladuse võtit.

Kui nad tükk maad olid läinud, raidkujusid imetlenud ja vett olid näinud mängimas, tahtis meister Balthasar istuda pingile, olgu kas oli väsinud või aimas halba.

— Ei, mitte sellele pingile, hoidis teda tagasi doktor.

Ja nad läksid edasi. Nüüd aga kiirendas doktor oma samme ja natukese aja pärast tundis tema võõras end jälle väsinud ja pää segase suurest ümberjooksmisest. Seepärast istus ta esimesele pingile, mida ta nägi ja hingas sügavasti:

— Te ajate oma jooksmisega mul hinge seest välja, doktor, ütles.

— Nii lühikese eluga te ei ole, vastas doktor. Näen teie otsal pikka elujoont ja soon teie silmade vahel näitab, et olete sündinud planeedi Jupiteri all, päale selle on teil elueliksiir ja võite oma elu iseenda tahtmise järele pikendada.

Adept märkas, kuidas hirmus naeratus levis

meistri näol, ja hädaohtu aimates, tahtis tõusta, aga pingi toed olid lukustunud ja ta oli klammerdatud.

Lähemal silmapilgul näis meister Coctier parema jalaga liivas midagi otsivat ja kui ta selle oli leidnud, astus ja surus oma kogu kehaskusega sellele.

— Jumalaga, noormees, ütles; jutukas ja kõrk noormees, kes tahtis meister Coctier'ga sulast mängida. Nüüd tapan sinu eest kuninga, oota ja ole palvel!

Pink kadus ühes adeptiga maasse. See oli ubliett, kaev langeva luugiga, mis laotas unustusvaiba kadunu üle.

See toimetatud, katsus doktor labürindist välja, ei leidnud aga teed, sest oli mõtteisse vajunud ja kordas praegu omandatud eliksiiri formulit, et seda mitte unustada juhtumusel, kui ta retsept pidi kaduma — „vitrioolõli, ammoniaksool, salpeter.“

Äkitselt seisis ta ümmarguse platsi ääres, kuhu palju teid kokku jooksis; ta imestus oli suur, kui nägi lamavat liivas üht kogu. See nägi välja nagu suur pruun koer ahelas, ent lõtv ja elutu.

See ei ole ju esimene, kes sellesse mõrda langenud, mõtles ta ja astus lähemale. Kui aga liigutas pruun mass, nägi ta, et see oli inimene kärisenud riideis ja räpase kasukmütsiga.

— Kuningas!

See oli Louis XI omas viimses eluaastas.

— Isand, kõige pühade nimel, mis teil on? hüüdis doktor.

— Vilets inimene, vastas kuningas, miks ehitad niisuguseid püüniseid, kust teed välja ei leia?

Louis XI ise oli oma nooruses lasknud üles säada need silmused, aga seda ei tohtinud öelda; seepärast rääkis doktor ilusate sõnadega:

— Isand, olete haige! Miks ei ole te Tours'is! Kuidas saite siia?

— Ma ei või magada ega midagi süüa! Elasin viimaseil päevil Vincennes'is, St. Paul'is, Louvre'is, aga ei leia kuski rahu. Lõpuks tulin siia, et kindel olla ainsas kohas, mida vaid kahekesi tunneme; tulin eile hommikul ja oleksin jäänud kauemaks, aga tuli nälg, tahtsin välja siit, ei leidnud aga teed; olen siin lamanud ja külmetanud kogu selle öö; vii mind ära, olen haige, katsu mu pulssi, kas ma ei ole saanud neljapäevase palaviku!

Doktor tahtis pulssi järele proovida, leidis selle aga vaid vaevalt, sest see oli kustumas; seda aga ei tohtinud ta öelda.

— Pulss on korralik ja tugev, isand; mingem maija.

— Tahan sinu juures süüa; ainult sina võid sööke valmistada, teised rikuvad nad igavesti võrtsidega; nad võrtsivad kõik toidud mu jaoks ja neil on halvad võrtsid. Jakob, aita mind siit

ära, aita mind! Kas oled tähti täna öösel vaadeldud? Kas on midagi uut taevas? On kindel, et üks eksitähht tulemas! Tunnen ihust, et nad tulevad.

— Ei, isand, ühtki eksitähhte pole tulemas...

— Kas vastad mulle ninatargalt? Siis usud, et olen haige. Võib olla parandamatu?

— Ei, isand, olete tervem kui kunagi enne, aga järgnege mulle, tahan teile aseme teha ja süüa anda.

Kuningas oli tõusnud ja järgnes doktorile. See tahtis küll, et monarh sammuks ees; see aga oli umbusklik oma ainsale ja viimsele sõbrale, kes teda igatahes ei armastanud, teda meeleldi surnuna oleks tahtnud näha, aga talle siiski ei julenud soovida midagi halba.

— Hoidke pinkide eest, isand, hoiatas ta; ärge minge liig hekkide lähedale; jääge keset teed!

— Su pingid peaksid ise... andesta mulle mu patud!

Ta lõi risti ette.

Väljajõudes labürindist sai kuningas vihaseks, tuletades meele seda, mida oli rääkinud, ja selle asemel, et olla tänulik oma päästjale, hakkas sõimama.

— Kuidas sa võid lasta mind eksida oma aias ja magada paljal maal ning lageda taeva all! Sa oled eesel!

Nad astusid laboratooriumi, kus oli soe, ja uudishimuline kuningas leidis kohe unustatud retsepti.

— Mida kavatsed minu selja taga? Mida kirjutad üles? Kas see on mürk või arstirohi? Vitrioolõli on mürk, salmiak on kõhutõve jaoks, salpeter sünnitab skorbuudi. Kelle jaoks oled selle seganud?

— See on aedniku lehmale, kes poegis, vastas doktor, kes milgi tingimusel ei tahtnud pikendada oma türanni elu.

Kuningas heitis sohvale.

— Jakob, ütles ta, sa ei tohi ära minna, ma ei taha süüa, ent magada, ja sa pead siin minu kõrval istuma; ma ei ole enam maganud kaheksa ööd. — Aga kustuta ahi, ma ei või näha süsituld, see on valus mu silmle. Aga sa ei tohi alla lasta eesriideid; tahan päikest näha, muidu ei või ma magada.

Ta näis magama jäävat, aga see oli ainult tuke, mis kestis ühe minuti, ja siis oli ta jälle täitsa ärkvel ja tõusis voodis istukile.

— Miks on sul kuldnokad aias, Jakob?

— Mul ei ole kuldnokki, vastas doktor kannatamata; kui te aga neid olete vilistamas kuulnud, isand, siis peate nad sääil küll teie loaga leidma.

— Kas sa neid siis ei kuule?

— Ei! Aga mida nad laulavad?

— Jah! sa tead seda! — Teotava lepingu järele Perrovne'is, kus pidin end painutama Bur-

gundia Karli ees, õpetasid pariislased oma kuld-nokad „Perronne“ karjuma! Kas tead, mida nüüd ütlevad?

Doktor kaotas kannatuse, sest neid vanu lugusid oli ta tuhat korda kuulnud:

— Kas nad ei ütle Gu—i—enne?

See oli inetu märguanne ja tähendus venna-tapmisele, sest kuningat kahtlustati olevat tapnud oma venna, Guienne'i hertsogi.

Ta hüppas voodist üles, nagu tahaks end lüüa:

— Nii, sa usud seda muinasjuttu! Aga ma ei ole iialgi tapnud! Sind igatahes tahaksin tappa.

— Ah, las jääda! vastas doktor tsiüniliselt. Sa tead, mida ütlesid tähed: kaheksa päeva pärast mind sured sa!

Kuningas sai krambi, sest ta uskus seda juttu, mille Coctier oma elu kaitseks välja oli mõelnud. Aga kui tuli jälle mõistusele, hakkas ta uuesti jampsima:

— Nad ütlevad ka, et olen tapnud oma isa, aga see on vale! Ta nälgis enese surnuks kartu-sest saada kihvtitatud.

— Sinust kihvtitatud saada! Sa oled peenike pois! Nüüd on aga su tund varsi tulnud.

— Vait!... Mäletan nüüd kõike! Mu isa, üks juhm, kes Prantsusmaa lasi üle ujutada inglased, ja kui Orleans'i neitsi ta päästis, siis selle välja andis inglastele! Minu isa, kes minu ema Agnes Soreliga pettis, ja abielust olevad lapsed lasi üles kasvatada armukese poolt, seda meest vihkas. Ja kui ta riigi iseenda hoo-leks jättis, siis võtsin mina ja maaisandad selle enda kätte. Seda nimetati mässuks; ma ei ole aga iialgi põhjust annud mässuks! See on vale!

— Kuule, katkestas teda doktor, kui tahad pihtida, siis otsi endale paater!

— Ma ei pihi, vaid kaitsen end!

— Kes siis kaebab su pääle? Su halb sü-dametunnistus!

— Mul ei ole halba südametunnistust, aga mu pääle kaevatakse ebatõtt.

— Kes kaebab su pääle? Kuldnokad?

— Minu naine, lapsed kaebavad ega taha mind enam näha!

— Ei, kui sa nad saatsid Amboise'i, siis ei või nad sind näha ega tahagi tõepoolest.

— Et ma, kuningas Charles VII poeg, seda pean kuulma ühelt rohusegajalt? Olen alati armastanud väikesi inimesi, alamat seisust; Olivier, habemeajaja, oli minu sõber...

— Ja timukas Tristan su ristiisa!..

— Ta oli ülemprohvus, sa, koer!

— Rätsep sai heroldiks...

— Ja rohusegaja kantsleriiks! Pane see minu arvele, kiida mind, tänamatu, et olen sind kaits-nud isandate ees ja vaid vaatasin teenistusele.

— See on ju üks lepitav joon...

Nüüd ilmus keegi mees uksele, müts käes.

— Kes sääl on? karjus kuningas. Kas see on mõni mõrtsukas?

— Ei, see on vaid aednik, vastas see.

— Hahaa, aednik! Su lehm on poeginud, eks?

Coctier läks valgeks näost, kui aednik vastas:

— Mul ei ole lehma, isand, ei ole olnud iialgi lehma.

Kuningas unustas enda ja lendas Coctier'le kõri kallale.

— Valetasid mulle, lurjus; sa ei ole valmis-tanud arstirohtu, vaid mürki.

Aednik kadus.

— Kui tahaksin teha, nagu peaksin tegema, ütles Coctier, siis kohtleksin sind nii nagu Karl Vahva, kui olid teda petnud.

— Mis ta tegi? Mis räägitakse, et ta tegi?

— Rahvas räägib, ta olevat sind löönud ke-piga!

Kuningas häbenes ja läks uuesti voodi, peites näo patja.

Doktor arvas nüüd olevat kohase silmapilgu kätte saada kaua tagasilükatud armuandmist.

— Kas tahad nüüd vabastada milaanolase? küsis ta.

— Ei!

— Aga ta ei või enam istuda oma raudses puuris!

— Siis seisku ta!

— Kas sa ei tea, et kui surrakse, üks hää-tegu lepitab tuhat kuritööd.“

— Ma ei sure!

— Ometi, isand, sured varsi!

— Pärast sind!

— Ei, enne mind!

— Siis oled ka seda valetanud...

— Kõik on sulle valetanud, valetaja! Ja su nelituhat ohvrit, kelle lasid surma mõista...

— Need ei olnud ohvrit, olid kurjategijad!

— Su nelituhat surmamõistetut saavad tunnis-tama armujärjel su vastu.

— Pikenda mu elu, siis parandan end.

— Vabasta milaanolane!

— Ei iialgi!

— Siis mine äraneedmisse! Ja varsi! Su pulss on nii madal, et su tunnid on loetud!

Kuningas kargas püsti, langes põlvili arsti ette ja palus:

— Pikenda mu elu!

— Ei, tahaksin seda lühendadaagi, kui sa ei oleks issanda salvitud mees. Rotikihvti peak-sid saama...

— Armu! Tunnistan, et olen tegutsenud hal-badest sundpõhjustest; et vaid olen mõelnud

iseendale; et ma iial ei ole armastanud rahvast, teda aga olen kasutanud isandate alandamisel: ma lisan, et sõlmisin lepinguid ja liite vaid eesmärgiga neid murda; et ma. . . Jah, olen vaene patune inimene, ja mu nimi unustatakse; kõik, mis ma teinud, hävitatakse. . .

Üks võõras ilmus avatud uksele. See oli noor mees minoritiide riides.

— Mõrtsukas! karjus kuningas ja kargas üles.

— Ei, vastas munk, olen vincent Paul'ist, keda kutsusite.

— Mu päästja! Ütle üks sõna, üksainus troostisõna!

— Isand, vastas vincent. Kuulsin teie üles-tunnistust ja annan teile armu mu ameti läbi.

— Räägi!

— Hää küll! Teie kavatsused peavad puhtad, nagu ise tunnistate, aga teie töö ei hävine, sest see, kes juhib inimeste ja rahvaste saatust, kasutab kõike ja kõiki oma otstarbeks. Just see oli keegi puhas neitsi, kes päästis Prantsus-maa, ja nüüd on see jälle üks mitte nii väga laitmatu mees. Aga teie töö, isand, oli oma tagajärgedes suurema tähtsusega kui neitsi oma, sest olete lõpetanud, mis roomlane Caesar algas. Sajaaastane sõda Inglismaaga on otsas, armagnaclased ja burgundid ei kiskle enam, Jacquerie sõda on lõppenud ja talupojad on tagasi pöörnud oma atrade juure. Olete kogunud üksteist provintsi, Gallia on saanud üheks maaks, üheks rahvaks, ja võtab nüüd üle Rooma koha, mis aastasadadeks kaob ja ununeb, et võib olla jälle tõusta kord kõrgusse. Prantsusmaa peab juhtima Euroopa saatust ja peab vägevaks ja suureks saama kuningakrooni all niikaua, kui ei püüta keisrikrooniga caesarite Rooma järele, siis on otsas! Isand, te olete seda teinud! Täna jumat, et olete võinud teenida tundmata teie Issanda tahtmisi ja eesmärke, kui arvasite käivat oma teil.

— Montjoie Saint Denis! hüüdis kuningas. Issand, nüüd lased oma teenri rahu minna. . .

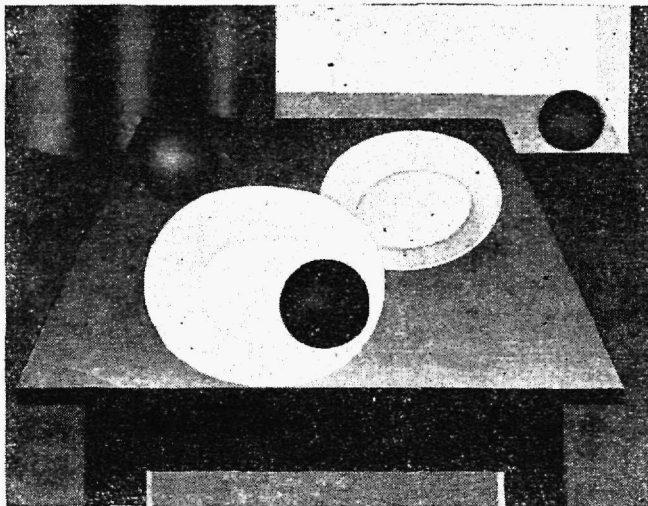
— Aga mitte siin! katkestas teda doktor, kel oli villand kogu loost. Reisi Tours'i tagasi, võta preester kaasa ja jäta mu rahule.

*

Kuningas läks tagasi Plessis-les-Tours'i, kus lõpetas oma päevad raske võitluse järele. Rahu ta küll ei saanud, aga surra tahtis.

— Nüüd on visatud astel tulle, ütles doktor Coctier. Põlegu ta; lapsed on üles kasvanud ja võivad hoolitseda iseenda eest. Timukail on ka oma ülesanne, seda teab Tristan L'Ermite ja ta isand Louis XI. Rahu olgu nendega!

Salon des Indépendants.

Eesti kunstnikud väljamaal.

Hiljuti lõppes Pariisis rahvusvaheline kunstidenäitus „Le salon des Artistes Indépendants“ (Rippumatute salong), kus esinesid ligi 2000 kunstnikku mitmesugustelt maadelt ja rahvustest. Ka Eestist oli kunstnik E. Ole kahe tööga „Laud“ ja „Lapsed“ esitatud. Kubist E. Ole saab prantsuse ajakirjades „Revue du Vrai et du Beau“ ja „Les Artistes d' Aujourd'hui“ kiitva arvustuse osaliseks. Viimases on muu seas öeldud: „Eduard Ole looming on individuaalse nägemuse tulemus. Joonelt soliid, ehituselt harmooniline, seejuures tõesti omapärane“. Mõlemad lehed toonitavad Ole piltide konstruktiivse ja perspektiivilise selguse juures täielist valitsemist realismini kühnivast ruumi õhulikkuse mulje edasiantdumises lõuendil. Siintoodud pilt on reprodutseeritud ajakirjas „Revue du Vrai et du Beau“.

Tähelepanu leidnud on ka kunstnik Jaan Siirak, kelle arenemise ülevaade ja väljapandud teoste kiitv arvustus ilmus mõlemas nimetatud ajakirjas.

Püha Johanna. (Jeanne d' Arc.)

Jeanne d'Arc (Orleani neitsi) oli lihtne talutüdruk Orleanist Prantsusmaal XV as. kuningas Karl VII ajal, kus peaaegu kogu Prantsusmaa oli inglaste võimuses. 13—14 a. vanaduses hakkas ta kuulma häält, mis temale ette kuulutasid, et tema peab Prantsusmaa päästma. Meesteriietes pääsis ta kuninga ette ja suutis seda oma jumalikkusesse ülesannetesse uskuma panna. Valges rüütlirüüs, valgel hobusel võitles ta lahingutes, pidades end vägede juhiks, ehk küll ametlikult olid teised juhid. Ta suutis sõdureid vaimustada ja sünnitas ebausklikku kabuhirmu vaenlaste keskel. 1429. a. juuliks puhastas ta Prantsusmaa kuni Rheimsini, kus siis kuningas end kroonida laskis.

Hiljem aga anti ta välja inglastele, kes tema üle kohut mõistsid nõiduse ja enese pühaks kuulutamise pärast ja ta põletati 30. mail 1431. tuleriidal avalikult ära. — Alles 1920. a. võttis katoliku kirik ta oma Pühade hulka vastu.

Bernard Shaw' näidend „Püha Johanna.“

Mag. Joh. Schwalbe ettekanne Akadeemilise Kirjandusühingu koosolekul Tartus.

„Pääle Anatole France'i surma mõime nimetada Bernard Shaw'd kui fogu kirjanodusliku Euroopa Mana Suurmeisterit...“

Nii kirjutab filmapaisitvamat Inglise kriitik William Archer läinud aasta detsembris, ainult vähe päevi enne oma surma.

Ta mõis seda rahuga kirjutada, sest tõesti on B. Shaw kuulsus viimastel aastatel lewinenud mitte üksi fogu Euroopa kultuuri piirkonnas, vaid sama kriitik oli ise oma filmaga näinud oma ammuse sõbra ja kaasvõitleja näidendit koguni Jaapanis suure eduga etendatavat.

Ei idla enam kuigi pödrafe paradoksjana väide, et Bernard Shaw kuulub klassifitse hulka, selle töid veel aastafadade pärast loetakse ja selle draamadest siis eht mõni ütfit algupärase armustaja fama suure aegadusega wigu ning puudusi püüab leida kui seda Shaw ise praegu Shakespeare'iga teeb.

Alles hiljuti oli aga, eriti Inglismaal, kombets näha Shaw's ainult weiderdajat, ainult üleannetut wigurivänta, ainult sõnadega mänglejat, kes ifegi ei tea, mis ta räägib, ja keda naerumäärt olets kuidagi wiisi tõsifelt mõtta.

Oma ligi neljatumne-aastase tegewuse kestel näitikirjanituna on Shaw kuni viimase ajani olnud pea täiesti emale tõrjutud Londoni suurematest teatritest ja on pidanud leppima tihti õige wäheise publiku tähelepanuga kufagil aguli-teatris.

Ka veel pääle ilmaõda, kui Shaw kuulsus juba wasiwaidlematu oli, ifeäransis wäljaspool Inglismaad, mængiti Shaw uut näidendit „Heartbreak House“ esitaks New-Yorgis (a. 1919), siis järgmisel aastal Wiinis ja Münchenis ja alles selle järele Londonis — jällegi ühes wäheimas linnaäärises teatris ning wäheise eduga.

Keegi tuntud kriitik kirjutab koguni, et näidend andwat kahtlemata tunnustust Shaw' mõistuse legiminetust.

Ja ometi on see näidend üts Shaw' tähtsamatest draamadest, mõib olla koguni üts tema suurematest meisterteostest. Kuid näis täide minemat sõja esimestel aastatel awaldatud ennustus, et Shaw olewat kirjanoduslikult niifama hästi kui funud, ja et inglased ei saawat teda ialgi tunnustama.

Siin ei olnud jüüdi mitte üksi tema uskumatult julge kirjutis ilmaõja algul — „Õda ja Terwe Inimdmõistus“ — waid oli ju Shaw ammugi harilikule britifajele pidanud näituma ainult ateistina ja jumalateotajana, kõlblufe ja riigi was-tafena ja noorõoo wõrgutajana.

Oli koguni õnn, et enamif pidas Shaw'd wastutamatus naljategifats, ja sellega eht mõib seletada, mifs Shaw ei ole langenud tõsifema tagafufamife õhwifits. Usjatud olid Shaw' enefe seletused, et ta on omandanud naljatata reputatfioohi ainult sellega, et ta on alati püüdnud rääkida tõtt, nagu ta seda näeb, ja meie tingimustes tõtt kõnelda kuulub alati õige pödrafema naljana.

Nii siis on Shaw ife ofalt pettunud, et ta oma hästiteenitud märtritroonifit wift küll peab ilma jääma.

Neile, kes arwawad, nagu õhifits Shaw alati ja iga hinna eest paradokfe ja nagu seifats ta mõlumus päämififelt selles, et ta ostab igale juhufitult pähetulnud pödrafefe mõttele terawmeelife wäljendufe leida, ütleb kirjanif ife:

„Ma püüan alati õige suurema hoolega sõlda täpselt seda, mida ma mõtlen. Püümitult järele kaaludes iga ütelfit, enne kui tema paberile panete, ja jälgides lõpuni mitte oma

esimeft umbmääraft muljet, waid idelif ja lõpulfiku mõtet, mis selle ütelfufe taga seifab, mõite jõuda kabe ebaõowitama tulemufeni. Esimene mõimalus on, et teie tihti leiaste, et teil dieti midagi ütelda ei olnudfi, ja kui teie olete küllalt aus, et kiufatufest mõitu saada, siis kustutate oma laufe üldife maha ja mõidate sellega palju.

Teifets mõib juhtuda, et kui teie olete leidnud oma mõttele lõpulfiku lihtfa wäljendufe, see kõlab weidralt, nagu oleks ta esimene narrus, mis igale tolale mõits pähe tulla.

Sellepärast, kui mõned noored kirjanifud, kes püüawad mind järele aimata, kirjutawad paberile oma esimefe mõtte, mis neile pähe tuleb, siis on see arufaadawalt narrus, kuna nad peakfid kirjutama seda, mis alles hulga jahwatuife järele nende pääft wälja tuleb.“

Viimaste aastate jookful on ka Inglise publik nähtawasit suutnud tublisti harjuda Shaw' paradokfaalsete mõtteawaldustelega, ja nii on kirjanifiku kaswaw üülfus ka Inglismaal ifka rohkem ja rohkem tunnustust leidnud, kuigi inglafstel arufaadawalt pöbjufit ei oleks armastada seda iirlast, kes iga wähemagi juhufe tajutab, et eriti inglafi naeruwäärifetekes teha.

Kuid mitte ainult paremate kriitikute poolt ei leidnud Shaw ifka üksmeelsemat tunnustust, waid ka tema a. 1921 ilmunud näidend „Tagafi Metuufala juure“ (Back to Methuifelah) püfis taumamat aega Londoni teatrite repertuaris, hoolimata omast hiiglapiffufest, mis nõudis, et teda osadetaupa kolm õhtut järgimõõda pidi etendatama.

See näidend on wift üldife õige pitem dramaatiline teos Inglise kirjanõufes.

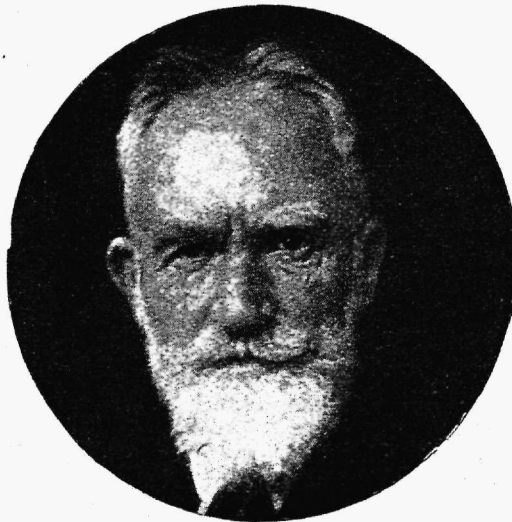
Kakstümmend aastat warem oli Shaw katfunud kofku suruda fogu oma intellektuaalife warandufe ühte näidendifefe, millife waraaida sifidits ta wafis päälfirja „Inimene ja Üliinimene“ (läinud aastal ka eestifkeelses tõlkes ilmunud).

Nüüd teeb ta omas „Metuufalas“ uue katfe luua legendi, kus oleks wäljendatud õit tema filofoofia ja uft loowa emulufiooni sifse, kirjutada raamatu, mis mõits panna alufe meie aja piiblfile.

Olles Shaw õige suureulatuslifikum ja ideeriffam raamat („Inimene ja Üliinimene“ kõrwal), on „Metuufala“ siiski wae-walt kõlbulik häa draamateofena. Arwatawasti on ta lawaline edu ainult ajutine, mõib olla koguni ofalt tingitud temas sifalduwast päewatajalifefit politifilifefit fatirifit (ifeäransis hoolimatult on autor naeruwäärifstanud hiljufufe kuulfa pääminifitri Lloyd George'i ififit).

„Metuufala“ eesõna lõpul tähendab Shaw, et tema jõub olewat raugemas, ja et ta palju olewat oma endifefit küllufefit taotanud. See ei ole mõimatu, sest aasta pärast mõime ju pühifitfeda autori fefifimekümneaastafit sünnipäema. Kuid sellele kumale teatele oma loowa jõu raugemifefit awalbas Shaw ife hiilgawa wastuwäite oma uuemas näidendis „Püha Johanna“ (Saint Joan*).

*) Neil päemil ilmus ajalehis teade, et Shaw' fufefit olewat parafasti ilmunud jällegi uus näidend, mille aineks olewat fõhtumõifimine Kristufe üle. Nii siis ei olnud wift kuigi tõsifelt mõeldub läinud aastane Shaw' enefe poolt awaldatud tõendus, et ta pääle „Püha Johanna“ enam ei lawat-fewatki ühtfi näidendit kirjutada.

Bernard Shaw. (a. 1919).

Näidend tuli esimest korda lavastusele NewYorgis detsembris 1923.

Londonis pääses ta lavale märtsis 1924, ja tal oli otse usumatult suur edu. Isegi kõige populaarsemad publiku maitskohajad tõmbetülid ei suutwat juba tüüli ajal „Püha Johanna“ mõistelda.

Nimetatud näidendi ümumiseega oli B. Shaw' kui näitekirjaniku kuulsus väljaspool igalugugi kahtlust.

Ka väljaspool Inglismaad leidis „Püha Johanna“ waimustatud wastuõnditu, iseäranis Saksamaal.

Leiti koguni, et selles näidendis annab Shaw mitte üksi oma meisterteose, waid et see on üks suurematest dramaatilise kunsti saamutustest üldse.

Meil ei ole siin aega peatuda arwamiste juures, mis selle teose kohta awaldatud, waid on huwitawam kuulda, mis räägib Shaw ise oma draama pikemas eesõnas.

Teatavasti on Shaw'i kombeks kõiki oma näidendeid warustada seletawate eesõnadega ja väga ükfitasjaliste lawamärkustega, nii et näidendit lugedes wõib kirjaniku mõttest wähest paremini aru saada kui teost lawal nähes.

Shaw'le on ette heidetud — ja seda osalt õigusegagi — et ta eesõna tihti dieti mingis ühenduses ei seiswat näidendi enesega. See etteheide on „Püha Johanna“ kohta wähem malfew kui autori mõne warema näidendi kohta.

Olugugi, et ta siin eesõna mõits ära jätta, ilma et draama selle all oluliselt kannataks, selgitab Shaw siiski selles eesõnas pääasjalikult käesolewasse draamasse puutuwaid küsimusi ja ei kaldu niitõrd üldistesse targutustesse kui see tihti mujal sünnib.

Päälegi erineb „Püha Johanna“ niitõrd teistest Shaw' näidenditest, et autori seletaw eesõna siin iseäranis huwitaw peats olema.

Nagu juba näidendi päälkirjast selge tohiks olla, on draama pääkangelasets nn. Orleani Neitsi, tuntud Prantsuse rahwuslik naistangelane, kes wiitestkümmenda aastasaja algul sõjas inglaste wastu otustawana pöördetõi ja sellega aitas Prantsusmaad wõõra walitfusse alt wabastada. Teatavasti langes Johanna ise õnnetu lahingu järele oma maenlaste kätte wangi ja ta jaabeti a. 1431 kui nõid ja ketser tuleriidale, ilma et Prantsuse kuningas Karl VII, kes oma krooni Johannale wõlgnes, midagi oleks teinud Neitsi päästmiseks.

Kaksikümmendwiis aastat hiljem waadati Johanna protsefs uuesti läbi ja ta tunnistati paawsti enese poolt süütuts kõigis tema wastu tõstetud süüdistustes.

Eriti läinud aastasaja lõpupoole mõttis maad Prantsusmaal Orleani Neitsi kultus, mida oli iseäranis agar õhutama kiriklaste partei kes selle rahwusliku tangelase kultusest omale kasu lootis, näidates, milles lahutamatus ühenduse olewat tõeline ifamaalus ja katolitu usk.

Nastal 1903 esines Orleani pääpiiskop ettepanetuga kanoniseerida Johannat kui üht katolitu kiriku pühadest. Selle järele, kui Johanna a. 1904 oli paawsti poolt kuulutatud „Uuwääriliseks“ (Venerabilis) ja a. 1908 „Õndsaks“ (Beata), kanoniseeriti Orleani Neitsi lõpulikult a. 1920 „Püha Johanna“ nime all.

Kui B. Shaw walis oma näidendi tangelasets selle hiljuti pühats kuulutatud talutõdruku, siis pidid tal selleks olema oma kaaluwad põhjused.

Teatavasti on Orleani

Neitsit lugematul kordil kirjanduses käsitatud, alates Shakespeare'iga ja lõpetades (kui Shaw' enda kõrwale jätta) Mart Twain'i ja Anatole France'iga. *)

Shaw peatub oma eesõnes mõne juures nendest teostest, näidates, kuidas ükski neist ei kujutawat Johannat tõelises walguses.

Pääpõhjuseks, miks ka uuemad kirjanikud ei suutwat Johannat dieti mõista, olewat see, et nad ei olewat teda wadeldnud õiges perspektiivis.

Et Johannat näha õiges perspektiivis, ütleb Shaw, on tarwis mõista ristiusku ja katolitu kirikut, Püha Rooma Riiki ja feodaal-hüsteemi mitte nii, nagu nende üle otustatakse praegu, waid nii, nagu nad eksisteerisid ja nagu neid mõisteti testajal.

„Muidugi, kui teie meelest ei ole testaeq midagi muud kui Dime Njafätk ja kui teie olete täiesti weendunud, et maailm on lõpnata palju paranenud ja edenunud niitõesti mehanniliselt kui ka moraalset, wõrveldes Johanna ajaga, siis teie ei saa iialgi aru, miks Johanna põletati, ja weel wähem wõite teie tunda, et teie ise oleksite wõinud hääletada tema hukkamise poolt, kui oleksite olnud tolle tohtu liige; ja seni kui te seda ei tunne, ei mõista teie midagi olulist Johanna üle.“

Põhjuseks, miks Shaw oma näidendi kirjutas, ongi asjalu, et küsimused, mis seotud Johanna põletamisega, on weel praegugi põlewad päewatõijimused, kuigi ehk nendega enam nii senitõitõonitõised taristused seotud ei ole.

„Olets Orleani Neitsi hukkamise ainult ajalooline kurioosum, siis ei raiskats ma selle pääle wiit minutitki ei lugeja ega ka enda ajast“, kinnitab Shaw.

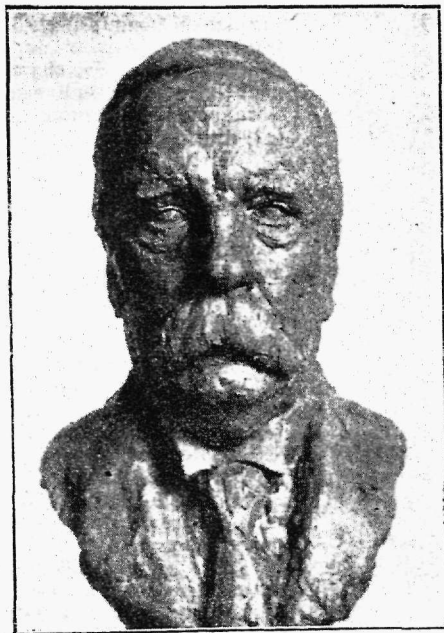
Kuid on ju tõstati, et Johanna hukkamise ei olnud sugugi haruldafem nähtus wõi kuidagi wiiski tarjuwam ülekohtus kui wastawad tagatõisamised wõi hukkamised weel tänapäew.

Peame ometi aru saama, et igalugune ühistõnd on üldse paratamatult rajatud fallimatusele.

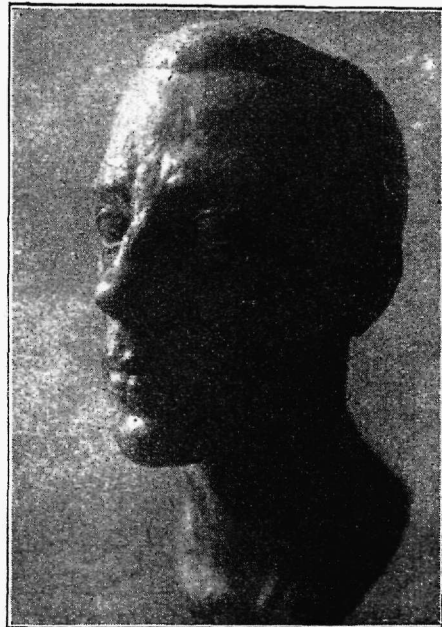
*) Shaw' näidendi puhul annab läinudaastane „Dossische Ztg.“ 556 huwitama ülewaate Orleani Neitsi käsitamiset kirjanduses: C. U. Bratter, Die Pucelle von Shakespeare bis Shaw.

Ferd. Sannamehe skulptuurid.

Foto Auksmann.

Kirj. Anton Jürgenstein. (Savi.)

Kunstn. Vold. Kangro-Pool. (Bronks.)

Tõsi küll, on üksteid põlastusväärilisi juhuiseid, kus usu-line või poliitiline sallimatus mõtab iseäranis toore taju, mis meie õiglustunnet hoolimatult haavab. Kuid sarnased juhused, väisad Shaw õigusega, ei ole meie ajale sugugi vähem omased kui teistajale. Kas mõivad meie aja intwiisitiiooni aseta- taitjad, kõitfugu eritribunaalid ja komisjonid, sõjakohtud jne. tõendada, et nende ohwitele sama õiglane ja sääduspäwane kohtumõistmine osaks saab kui see Johannaga juhtus?

Mõis ju olla, et see on muutus paremuse poole, kui täna- päew põletamise asemel puuakse või maha lastakse, kuid nii mõnigi meieaja militarismi ohwer mõiks kadestada Johannat, kelle üle mõisteti kohut katoliku kiriku sääduse järele, tusjuures tema asja harutati ja kaaluti mitu nädalat.

Seni oli moeks kujutada, et piiskop Cauchon, kes Johanna tuleriidale saatis, oli südameetunnistusega võrukael, ja et kõit Neitsile ettepanud küsimused olid waid kawalasti wäljamõeldud püüdis, et teda sisse mäsista ja hukka saata.

Shaw näitab, kui alusetu on sarnane melodramaatilise legend tagedast piiskopist ja lõksmeelitatud neitsist. Ka ei ole intwiisitor Lemaitre Shaw' meelest mingi sadist, kes lõbu tun- neb inimeste põletamisest, waid kohusetruu kiriku sulane ja õiguseetundja.

Ülde ei ole Shaw' näidendis melodramaatilisi turjategi- jaid või võrukaelu.

„Kuritegu, ütleb Shaw, ei ole humitaam, samuti kui hai- guski: need on asjad, millest on tarwis lahti saada, ja muud midagi. Milllega meil tõiselt tuleb tegemist teha, on see, kuidas inimesed toimivad oma parema arusaamise juures ja mida nad peavad ja on sunnitud tegema, hoolimata omaist paremast tahtmisest. Ainult sel tingimusel mõis mu draama püsida tragöödiat kõrgel tasapinnal ja ei muutu mitte lihtsaks tõmuliseks kriminaalloomuse.“

Kordame weel, et meil on tegemist ainult sellega, kuidas toimivad harilikus mõttes süütu inimesed; ja kui Johanna ei oleks mitte hukatud inimeste poolt, kes olid täiesti ween- dunud oma tegumiisi õiguses, siis ei oleks tema surmal sugugi rohkem tähendus kui, näit., Totio maawarimisel, kus ju juur hull neitsid tules hukkus.

Sarnaste mõrtjutatõõde traagika juft seisabki selles, et nad ei ole mitte mõrtjutate poolt korda saadetud. Nad on kohtu- litud mõrtjutatõõd, hardad mõrtjutatõõd, ja see wastolu toob tragöödiastse osa komöödiat: inglid mõivad küll nutta tapmise üle, kuid jumalad naerawad mõrtjutate üle.

Foto Auksmann.

F. Sannamees: Kunstn. Ed. Viiralt. (Terrakotta.)

Selles traagilises paratamatuses ja selle paratamatuses traagitoomikas seisabki Shaw' näidendi pääraastus.

Kohtumiskud, kes Johanna süüdi mõisid, toimisid kõige puhtama südameetunnistusega, täiesti säädusepärast, ja tule- musjeks oli see, et tuleriidale saadeti süütu ja püha neitsi.

Wastuolka: kui 25 aastat hiljem Johanna protsess uuesti läbi waadati, tunnustati, et ta kohtumiskud olemat olnud oest- tud, täis kawalust, deluust ja julmusest. Ja selle alatu laimu ja wale tulemusjeks, mis siin tõsteti juba surnud inimeste wastu, oli see, et Neitsi au jalule säeti, et süütuse walge riie pesti puhtaks tuleriida nõest, tunnustati laimatu ja püha elu, pühitseti truu ja pühas süda, mis elab hoolimata tuleriidast, waigistati igaweseks inetud waled ja tehti lõigi inimeste ees hääks suur ülekohtus.

Tõesti, Jumala teed on imelised!

Meie näeme, et Shaw' näidend mitte ei taha lõppeda Johanna hukkamisega, waid ta nagu alles algab sääl õieti.

Meie tuuleme näidendis mõrlemisi wähe Neitsi kangelas- tegudest ja tema sõjalistest edusammest. Neid katjub Shaw muudugi seletada üllloomulikkude imedeta, leides, et Johannal oli hää praktiline film seisukorra õigeks hindamiseks, ja et ta oli, samuti nagu hiljem Napoleon, kaine pilguga realist sõja- kunstis.

Wastandits Anatole France'ile, kelle meelest Johanna oli ainult pimedaks mängulannits teiste kawalate käes, oli ta Shaw' meelest enne lõite juft loodud juft, kelle sõna nagu loomusunnil kuuldi.

Shaw toonitab fakti, et kõitide olemate tõenduste järele otustades olemat Johanna olnud kõite muud, kuid mitte harilik naistell iludus. Shaw' armates oli Johanna üks nendest, kes juba oma loomult on meheliskud oma matifes ja talduwustes, õigemini, kelle juures nende sugu mingit otjustawat osa ei mängi.

Ülde aga ei olnud Johanna mingi romantiline naistang- gelane, waid midagi muud, mis on otse selle wastand: nimelt, geenius ja püha.

Et ära hoiba arusaamatusi, seletab Shaw, mis ta nende sõnade all mõistab.

Geenius on isit, kes näeb kaugemale ja sägawamale kui teised, ja kellel on teistfugused kõitlised mõõdud kui neil, ja kellel on küllalt mõimet matfama panna oma nägemust ja hin- nanguid üksteist mil wiisil, mis paremini wastab tema erilis- tele talduwustele.

Püha on see, kes on ilmutanud herooilisi moorusi ja kellele on osaks saanud seda laadi ilmutused või wägi, mida kirik nimetab üllloomulikkudeks ja teda sellepärast mõidatse kanoni- seerida.

See, kes ei usu, et naine mõiks olla geniaalne traditsio- naalselt meestele kuuluwail tegemusaladel, ei saa iialgi aru Johannast, kelle geenius ennaist awaldas päämiselt sõjatunustis ja poliitikas.

Ja kui teegi on niimõõd ratsionalist, et ta üldse salgab pühade olemasolu ja usub, et uued ideed mõivad tekkida ainult teadliku loogilise mõtlemise tagajärjena, siis ta ei suuda iialgi mõista tõelise Johannat.

Zitne Prantsuse talupoeg, kes usub, et taewalised mõi- wad ilmuda walitud surelikkudele, on lähemal tõelisele aru- saamisele Johannast kui ratsionalistliku ja materjalistliku ilma- waatega ajaloolane või kirjanik, kes arwab, et tüdruk, kes nägi pühast ja kuulis neid enefega rääkiwat, oli embkumb, tas petis või hullumeelne.

On ju olemas inimesi, kelle ettekujutusmõime on nii elaw, et kui nendele mõni idee pähe tuleb, siis tuleb see kuuldawa häälena, mõnitõõd foguni nähtawa olemuse poolt räägituna.

Ja kui Johanna ustus, et täjõd temale tulid Jumalast ja need talle edasi andis püha Katarina, siis ei tõenda see sugugi, et ta oli hullumeelne. Tema korralduste ja kästude filmnähtaw otstarbetõõhafus ja mõistlikkus on tõenduseks, et ta oli terve mõistusega.

„Ma ei mõi küll ustuda — ütleb Shaw — ega ei usu ta arwatawasti mu lugejad, nagu tegi seda Johanna ise, et kolm filmaga nähtawat isikut, Püha Katarina, Püha Margareete ja Püha Miikael, tulid maha taewast ja andsid Johan- nale Jumala poolt teatawaid korraldusi. See ei tähenda aga sugugi, nagu oletas sarnane ust iseeneses millegi poolest wähem

tõenäoliselt mõdi fantastilisem kui paljudki meieaegsed tõeepidamis-
sed, mida meie järelkaalumata
wastu wõtame.

Meie ei usu küll enam, et
Johanna wõis olla nõid, kes oma
hinge oli kuradile müünud, sest
meie ei usu enam kuradise ega
wõimalusesse temaga ärilisi le-
pinguid sõlmida. Kuid meie usume
kõikjugu meediume, selgetnägij-
jaid, käelugejaid, psüho-analüüt-
tuid, kõikjugu arste, astronoomi,
kes seletawad, et päite on nii ja
niipalju miljone penifoormaid
meist kaugele, süüsituid, kes meile
kirjeldawad aatomi usumatut
wäikust, ja terwet tarja teisi
imefid.

Kui kehtaja usuteadlased ei
julenu lõpulistult ära määrata
kui palju inglaid mahtus tantsuma
ühele nõelaterale, siis nõuawad
nad meilt palju wähem pimedat
ustu kui meieaja teadlased, kes
täpselt ära määravad iga wähe-
ma kui liigutuse ja afendi elektronide
antjus. . .

Shaw ei taha sugugi finni-
tada, nagu oleks meie usk kõige
selle siise tingimata pettus wõi
ekstus. Ta wõtab ainult, et
meie aeg ei olewat sugugi wähem
wastumõttlik igasugustele
imelele kui kehtaja, ja et meil sellepärast
üheksalst põhjust ega
õigust ei olewat kehtajale ebaustu ette
heita.

Õlgugi, et Shaw' näidendis imed
põhimõttelikt eitatud
ei ole, ei mänge Johanna arwatavad
üliiloomulikt omadused
siiski peaaegu mingit osa. Mis aga on
erilise toonitatud, on see, et
Johanna oli esimeist nationalismi
apostleid, wastan-
diks kehtaja feodaalfetetele mõistetele.

Pääle selle, ja mis terwe näidendi
ideeliselt raskuspunt-
tis on, tõstab Shaw esile, et
Johanna kanoniseerimine on
dieta protestandi kanoniseerimine
Kooma kiriku poolt.

Kuigi Johanna ise oma meelest
jät usultikt katoliiklaseks
oma surmatunnini, on ta siiski
üks protestantismi eelkäijatest,
sest ta ustus, et ta hingedniustus
on tema enese ja mitte
kiriku asi. Ja mis on siis
protestantism, kui mitte
individuaalse hinge protest
igasuguste wahemeeste
wastu tema ja Jumala wahel?

Katoliku kirik ei wõinud
arusaadawalt seda sallida, kirik
kes alles hiljuti oli Hus'i
tuleriidale saanud ja oma
wäha Wycliffe'i haua pääle
wäija puistanud. Katoliku
kirik ei ole weel küllalt
katoliiklik, et sallida oma
kestel satnaseid waba-
mõtlejaid, ja nii oli
Johanna hukkamõistmine
paratamatu.

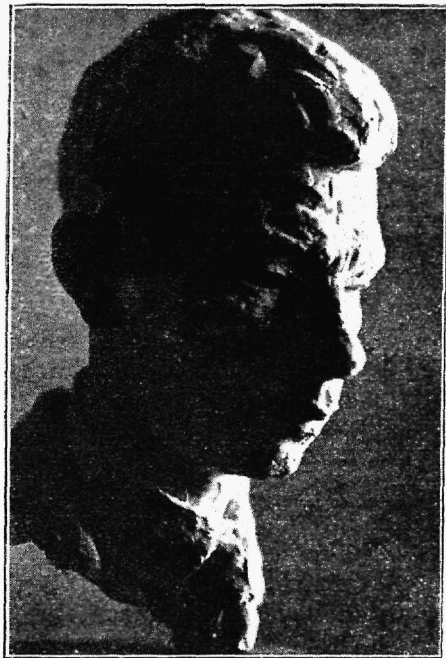
Igal ajal on peetud
prohweeteid ja pühamehi
hullumeelseteks wõi
teferitets, päästjaid ja
lunastajaid jumalateotaja-
teks. Kuid tulewik wõib
olla ainult kiriku päralt,
kes on küllalt wabameelne
ja sallim, et kannatada
oma kestel kõikjugu
lahtarwamiisi äärmise
piirini. Ja et Jumala
sääbus (selle sõna
ainas mõttes, mis praegu-
sel ajal wõiks kindlustada
usu, mis ei oleks wastolu-
sega) on evolutsiooni
sääbus, siis järgneb
sellest, et Jumala
sääbus on alalise
muutuse ja edu
sääbus, ja kui kirik
wastu tõõtab igasugusele
muutusele, siis tõõtab
ta wastu Jumala
sääbusele.

Kuid nagu teada, lastu-
wad Jumala waimu
tulikeled enamasti
ikka nende pääle, kes
seisawad wäljaspool
kirikut, kuna wõidetud
kirikuteenrid on
waimusõgedusega
lõõbud. Ja millal,
oo millal on maailm
ometi ford walmis
wäärilise wastu
wõtma waimutangelasi
ja pühaseid? küsib
Shaw oma
näidendi lõpus.

Tähelepanuwäärat on, et
see on seni ainus
Shaw' näidend, kus
autor kujutab oma
kangelast tõelise
austusega, haru-
museliga ja imestusega.
Milline määratu
wähe ses suhtes,
näitets, Shaw' Johanna
ja tema Caesari wõi
Napoleoni

F. Sannamees: Kirj. August Alle. (Kips.)

Kirj. Mart Raud. (Kips.)

wahel. Ehk, kui tahetakse weel
suuremat kontrasti, tuletatagu
meele tema „kangelasi“ näidendis
„Androkles ja Sõwi“!

Kindlasti on „Püha Johanna“
suure menu üheks põhjus-
teks asjaolu, et Shaw siin rohkem
kui mujal apelleerib üldis-
tele tunnetele, toob esile omadusi,
mida üldiselt hindama on
harjutud. Wõiksime peaaegu
õelda, et Shaw „Püha Johanna-
nas“ paljud oma endisi omadusi
täiel mõõdul esile ei too. See
ei tähenda aga sugugi, nagu
oleks näidend selle läbi kaotanud.
Kahtlemata on „Püha Johanna“
palju mõjuwam ja ühtlasem
näidend kui nii mõnedki Shaw'
waremad teosed.

Pea üksmeelse kiituse juures,
mis sellele suurteosele osats
saanud, lubatagu siiski
tähendada, et 1919. aastal
Londoni teatris nii häledasti
läbituktnud kolme-aktiline
näidend „Heartbeat House“
wastet sama palju tähelepanu
tohits wäärida kui „Püha
Johanna“.

Ei ole ka wõimatu, et mõni,
endise Shaw' imetleja ja
mõistja nagu wähe pettunud
on „Püha Johanna“ nii wähe
harilikku Shaw'õ leides.

Siiski, täiesti erinew ei ole
see wiimane näidend oma
eelkäijatest mitte. Nagu
oodata wõis, ei ole Shaw ka
siin unustanud naeruwäär-
istamast tüübilist inglasi,
kes usub, et Jumal on temale
annud erilise wõime ja
õiguse walitseda teiste,
wähem tsiwiliseeritud
rahwaste üle.

Ja kui meie ühes Shaw' esimestest
näidenditest leiame juba
Caesari saatkonna sellegi
britilase, kes aladpmata
kõneleb standaali üle, et
Kleopatra on abiellunud
oma lihase wennaga, siis
leiab ka „Püha Johanna“
Inglise kappellaan, et
Johanna juba sellega
rastelt patustab, et julgeb
tanda mehe riideid!

Ka paneb Shaw, nagu
harilikult, „Püha Johanna“
oma tegelaste suhu
targutusi, mis autori
enese waimutatest
aforismidest wõrfsitatud.

Kuid meie peame
tunnistama, et Shaw siin
selles suhtes endisest
mõõduwamalt talitab.

Ka on selles
näidendis ettetulewad
pitamad arutused ühe
wõi teise aine üle
täielises koostõlas
draama üldise mõttega.

Ainult korrats, näidendi
epiloogi lõpul, tardame,
et peame päält kuulama
igawat targutust, mida
tähab esile tanda
ajulist põrgust wabastatud
Prantfusse sõdur. Kuid —
meie õnneks — lõõb kell
katsteistkümmed, ja sõdur
peab põrgu tagasi
ruttama, jättes meid
üksi Püha Johannaga.

LÕPPVAATUS BERNARD SHAW' UUEMA DRAAMA „PÜHA JOHANNA“ EPILOOGIST.

(J. S. tõlge.)

Prantsuse kuninga Karl VII magadistuba, kakskümmend viis aastat pärast Orleani Neitsi hukkamist. Kuningale ilmuvad unes: Neitsi ise; piiskop Cauchon, kelle juhatusel vaimulik kohus Neitsi süüdi oli mõistnud; Prantsuse väepäälük Dunois; keegi sõdur, kes Neitsile tuleriidal kahest puupilpast kokkuseatud risti trööstiks ulatas; Inglise kapellaan, kes Neitsi hukkamist isiklikult kiirustas; timukas, kes Neitsi hukkas, ja tuntud selleaegne Inglise väepäälük ja riigimees krahv Warwick, kes poliitilistel põhjustel Neitsi hukkamõistmist oli nõudnud.

Warwick. Preili! Soovin õnne Teie rehabilitatsioonile puhul! Tunnen, et Teile vabandust võlgnen.

Johanna. Oo, ei ole kõne väärtki.

Warwick (lahkelt). Teie põletamine oli puhtpoliitiline asi. Mul ei olnud vähematki isiklikku vaenu Teie vastu, uskuge mind.

Johanna. Ma ei tee Teile vähemaidki etteheiteid, mylord.

Warwick. Just nii. Väga lahke, et nii vastutulelik olete. See on tõelise hää kasvatus tunnus. Aga ma siiski pean väga ja väga vabandama. Asi on nimelt nii, et need poliitilised paratamatused tihtipäale osutuvad poliitilisteks eksisammeks; ja käesolev juhus oli otse tõeline sissekukkumine, sest Teie vaim võitis me, preili, hoolimata meie tuleriidast. Ajalugu mäletab mind tulevikus alati Teie pärast, kuigi ehk selle kokku puutumise üksikasjad veidi ebaõnnelikud on.

Johanna. Jah, vahest küll natukene, Teie veider mehikene.

Warwick. Siiski, kui nad peaksid tegema Teist püha, siis võlgnete oma aupaistuse minule, just nagu see õnnelik monark võlgneb oma krooni Teile.

Johanna (temast ära pöörates). Ma ei võlgne midagi ühelegi inimesele: ma võlgnen kõik Jumala vaimule, mis elas minus. Kuid kujutagem mind pühana! Mis ütleks küll püha Katariina või püha Margareete, kui talutüdruk peaks üles upitatama nende kõrvale!

(Keegi vaimuliku välimusega Isand pikas mustas kuues ja pükstes, kõrge kübaraga, 1920. aasta moe järele rietatud, ilmub äkitselt nende ees paremalt poolt nurgast. Nad kõik vaatavad talle imestanult otsa ja puhkevad siis kramplikult naerma).

Isand. Mis tähendab sarnane naerutuju, mu härrad?

Warwick. Soovin õnne! Olete välja mõelnud kõige veidrama koomilise ülikonna.

Dunois. Õieti on ju igasugune riie vaid märdisandi ülikond, eks ole, välja arvatud meie oma loomulik nahk?

Isand. Vabandust: ma olen siin tähtsal ülesandel ja ei või aega raisata kergemeelseis vaie-lusis. (Võtab välja mingi dokumendi ja jätkab kuival ametlikul toonil): Mind on saadetud teile teatama, et Johanna D'Arc, varem tuntud „Neitsi“ nime all, pärast seda, kui läbi kaaluti järelepärimine, alustatud Orleani piiskopi poolt —

Johanna (vahele segades). Ah! Nad siis ikka veel mäletavad mind Orleansis.

Isand (rõhuga, et toonitada oma pahameelt vahelesegamise puhul) — Orleani piiskopi poolt nimetatud Johanna nõudmise kohta, saada kanoniseeritud kui püha —

Johanna (jällegi vahele segades). Aga ma ei ole ju ialgi esinenud sarnase nõudega.

Isand (nagu ennegi) — Kirik on läbi kaalunud selle nõudmise igakülgset ning tarvilises korras ja, arvates nimetatud Johanna järjekordselt Auvääriliste ja Õndsate liiki, —

Johanna (naeruturtsatusega). Mind auvääriliseks!

Isand. — on lõpulikult kuulutanud, et temale on osaks saanud üliloomulikud omadused ja et teda on õnnistatud otsekoheste ilmutustega, ja kutsub nimetatud Auväärilise ning Õndsana Johanna Võidurikka Kiriku kogukonda kui Püha Johanna.

Johanna (vaimustatult). Püha Johanna!

Isand. Igal kolmekümmendal maikuu päeval, milline päev on nimetatud kõigeõndsama Jumalatu-tre surmapäev, peab igas katoliku kirikus kuni aja lõpuni pühitsetama erijumalateenistust tema mälestuseks; ja on sääduslik pühendada temale erikabel ja üles säada tema kujutus iga sarnase kiriku altarile. Ja on sääduslik ning kiiduväärt, kui usklikud põlvitavad ja saadavad tema läbi palveid Armujärje ette.

Johanna. Oh ei! Püha kohus on põlvitada. (Ta langeb põlvile, ikka veel ekstaasis).

Isand (kokku pannes oma paberi ja tõmbudes timuka kõrvale) — Basilica Vaticana, maikuu kuuteistkümmendal päeval, tuhat üheksasada kakskümmend.

Dunois (Johannat üles tõstes). Ainult pool tundi, et sind põletada, kallis Püha; ja neli aastasada, et jalule säada tõsi sinu üle.

Inglise kapellaan. Mu härra: ma olin kord Winchester'i kardinaali kapellaan. Teda kutsuti ikka Inglismaa kardinaaliks. Oleks suureks lohu-

tuseks mulle ja mu isandale näha Winchester'i katedraalis püstitatud Neitsi kuju. Mis arvate, kas teevad nad seda?

Isand. Kuna see jumalakoda on ajutiselt Inglise ketserite käes, ei või ma selle kohta midagi öelda.

Läbi akna on näha Winchesteri katedraalis asuv Neitsi kuju.

Kapellaan. Vaadake, vaadake! see on Winchester.

Johanna. Peab see mind kujutama? Ma seisin nagu kindlamini jalul.

(Nägemus kaob).

Isand. Prantsusmaa ilmalik ülemus palub mind meele tuletada, et avalikkude Neitsi raid-kujude ülirohkus ähvardab saada takistuseks tänavaliikumisele. Ma nimetan seda ainult viisakuse pärast nimetatud ülemuse vastu, kuid pean kiriku poolt tähendama, et Neitsi hobune ei ole sugugi suuremaks takistuseks tänavaliikumisele kui iga teine hobune.

Johanna. Tõesti! Rõõmustab mind, et nad ei unustanud minu hobust.

Ilmub nägemusena Neitsi kuju Rheims'i katedraali ees.

Johanna. Peab siis see naljakas väike asi ka mind kujutama?

Karl. See on Rheims'i katedraal, kus sa mu lasksid kroonida. See peab sind kujutama.

Johanna. Kes murdis mu mõõga? Minu mõök ei murdunud iialgi. See oli ju Prantsusmaa mõök.

Dunois. Pole viga. Mõõku võib parandada. Sinu vaim on murdumatu; ja sina oled Prantsusmaa hing.

Nägemus kaob. Rheims'i pääpiiskop ja inkvisiitor ilmuvad piiskop Cauchon'i kummalegi poole.

Johanna. Minu mõök siiski veel võidab: mõök, mis ei lõõnud iialgi ainustki hoopki. Kuigi inimesed hävitasid mu keha, siiski olen ma omas hinges näinud Jumalat.

Cauchon (Johanna ette põlvili laskudes). Tüdrukud nurmedel kiidavad Sind; sest Sa oled üles tõstnud nende silmad; ja nad näevad, et ei seisa midagi nende ja taeva vahel.

Dunois (põlvitades). Surijad sõdurid kiidavad Sind, sest Sa oled aukiilbiks nende ja kohtumõistmise vahel.

Pääpiiskop (põlvitades). Kirikuvürstid kiida-

vad Sind, sest Sa oled päästnud usu, mille nende ilmalik olek on kiskunud mudasse.

Warwick (põlvitades). Kavalad riigimehed kiidavad Sind, sest Sa oled puruks rainunud sõlmed, millesse nad on paelunud oma eneste hinged.

Kapellaan (põlvitades). Väeti mõistusega vana kesed omal surmavoodil kiidavad Sind, sest nende patud Sinu vastu on pööratud õnnistuseks.

Inkvisiitor (põlvitades). Kohtunikud omas sõgeduses ja sääduse-orjuses kiidavad Sind, sest Sa oled õigustanud elava hinge nägemuse ja vabaduse.

Sõdur (põlvitades). Hukkumõistetud põrgust kiidavad Sind, sest Sina oled neile näidanud, et tuli, mis ei kustu, on püha tuli.

Timukas (põlvitades). Piinajad ja timukad kiidavad Sind, sest Sina oled näidanud, et nende käed on süütud hinge surmas.

Karl (põlvitades). Vähenõudlikud kiidavad Sind, sest Sa oled võtnud enese pääle koormad, mis on neile liig rasked.

Johanna. Häda mulle, kui kõik mind kiidavad! Aga ma palun teid meeles pidada, et ma olen püha ja pühad võivad teha imesid. Ütelge mulle nüüd: kas pean üles tõusma surnuist ja tagasi tulema teie juure elusa naisena?

(Äkiline pimedus varjab toa seinad, kuna kõik segaduses üles kargavad põlvitamast.

Ainult nende kujud ja kuninga voodi jäävad nähtavaks).

Johanna. Mis! Kas pean uuesti põlema? Kas siis keegi teist ei ole valmis mind vastu võtma?

Cauchon. On alati parem, kui ketser surnud on. Ja surelikud silmad ei suuda vahet teha püha ja ketseri vahel. Ära valmista neile seda raskust.

(Lahkub samuti nagu ta ilmus).

Dunois. Anna andeks, Johanna, meie ei ole veel küllalt hääd Sinu jaoks. Ma lähen parem tagasi oma voodi. (Lahkub ka).

Warwick. Me kahetseme südamest oma väikest eksitust, kuid poliitilised paratamatused, olgugi, et mõnikord ekslikud, on ikkagi veel küllalt käskivad. Ehk olete nii lahke ja vabandate mind — (Hiilib diskreetselt minema).

Pääpiiskop. Sinu tagasitulek ei muudaks mind ikkagi meheks, kelleks sa mind pidasid. Kõige rohkem, mis ma öelda võin, on, et kuigi ma ei julge sind õnnistada, loodan ma kord

F. Sannamees. Kirj. Juhan Jaik. (Kips.)

Katsushika Hokusai (Jaapani kunstnik). Geischa. Puulõige illustreeritud muinasjuturaamatust.

vastu võetud saada sinu õndsusse. Seni aga — (Lahkub).

Inkvisiitor. Mina, kes olen surnud, tunnistasin sel päeval, et sa olid süütu. Kuid ma ei näe, kuidas käesolevatel tingimustel oleks võimalik ilma inkvisitsioonita läbi saada. Sellepärast — (Lahkub).

Kapellaan. Oo, ära tule tagasi: sa ei tohi tagasi tulla. Ma pean ometi rahu surra võima. Anna meile rahu meie ajal, oo Issand! (Lahkub).

Isand. Teie surnustülestõusmise võimalust ei võetud arvesse Teie hiljutises kanoniseerimisprotsessis. Ma pean tagasi pööрма Rooma, et saada uusi instruksioone. (Kummardab formaalselt ja lahku).

Timukas. Kui oma ameti meister pean ma selle huvisid silmas pidama. Ja päälegi on mu esimene kohus oma naise ja laste pääle mõtelda. Mul peab olema aega seda järele kaaluda. (Lahkub).

Karl. Vaene Johannakene! Nad kõik panid plehku su juurest pääle selle võrukaela, kes peab kella kaheteistkümne ajal tagasi minema põrgu. Ja mis jääb mullegi muud üle kui jälgida Dunois eeskujuga ja voodisse tagasi pugeda. (Ta teeb seda).

Johanna (kurvalt). Hääd ööd, Karla.

Karl (oma patjusse mõmisedes). Hääd öö. (Ta uinub magama. Pimedus ümbritseb voodi).

Johanna (sõdurile). Ja sina, kes sa mulle üksinda truu oled? Mis lohutust võid sina pakuda Püha Johannale?

Sõdur. Noh, mis on kõik need kuningad ja päälidud ja piiskopid ning kohtumõistjad ja kõik nende sarnased? Nad ikka lasevad sind, kui oled auku kukkunud, verest tühjaks joosta; ja kõige selle järele kohtad neid säääl all, hoolimata kõigest nende kõrkusest. Mina ütlen, et sul on just niisama palju õigust oma vaadeteks kui nendelgi, võib olla veel rõhkemgi. (Tahab selle aine üle kõnet pidada). Vaata, asi on nii. Kui — (Esimene kesköö kellalöök kuuldu tasaselt kusaigilt kaugelt kellalt). Vabanda mind: hädatarvilik asi õiendada — (Lahkub kikävarvul).

Viimased järelejäänud valguskiired kogunevad valgeks hiilguseks, mis alla laskub Johanna pääle. Kell jätkab löömist.

Johanna. Oo Jumal, kes Sa oled loonud selle ilusa maailma, millal on ta valmis vastu võtma Sinu pühi? Kui kaua, oo Issand, kui kaua?

Lõpp.

Ivan Beljajev. Kolm luuletust.

Kogust „Jää“.

1.

Eemaldund inimesist, inimeste eemaldet,
kordumatu, loov ja endas loodav —
lähen üksinda!
Pimenevad ees rajad,
sugeneb vim. —
Jään üksinduses julmas
andund endale;
ent ei võpatu —
endasse jään.
Oli sarnane vist jumal,
kui kõlas ta sõna kui viiulkeel
ja pühas loomisrõõmus helahtus
jääniudeid vastu poogen jumalik.

2.

Üle ürgsuse maise
kummutun
ja taeva säratunud soola kahman käega,
käega — tuuldunuga kevadel,
laulun mulle
armastust;
võtan lahti enda päeva
nagu pudeli, mis noort veini täis,
mille kurk laulust ahne,
ja targad huuled
elunestel jooutan.
Ning olgu pääle, et käin üksinda,
kuis üksi ollakse
noil hetkil nägevate tiibade,
mil katkeb nurgast nurka esivaip,
et silmad palju näeksid!

Kogust „Pidalitõbine sõrm“.

Tol päeval leidsin endas
oma põhja — kavala ja tumeda.
Surudes end vastu peegelklaasi,
leidsin kesk ta kõrbe silmitut
enda inimesed, enda asjad,
asjad, asunud mu ümber minu teedel,
saavutand mind nende looklusis —
enda põhja kavaldavad sõnad —
maailma, mille
hämara ja tahtetumas sonimuses
kandsin endas,
teadmata, mis mulle luuakse,
kuni kustus viimne piin
ja tärkas minu päev —
päev põhja kavala ja tumeda, —
ning igaveseks kärisesid
joonised ja võrgud,
mis võlund muiste pilku mul,
ning nihkusid mu silmad
horitsontidele,

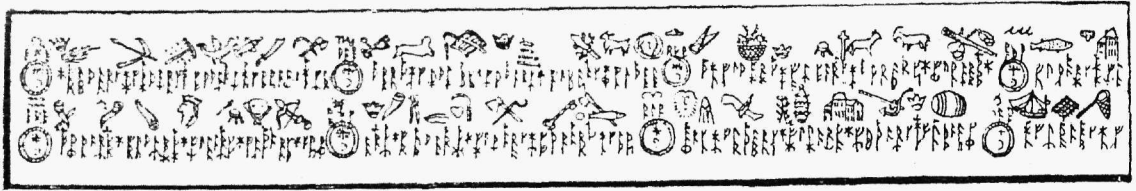
et teadmatuna vaadata ja näha —
ja kui igaveseks minu teede
jooded, looklus kustused,
omandasin vaikuse
ja tunnetin,
et suudan üksnes seista kuski
hääletuna —
püüdes enda põhja kavaldavaid sõnu,
ning tuhmusin
ja tuhmusid mu laulud inimesile,
ja minu põhjast kerkis
minu sõõr,
et sõnatumalt tiirlevana
astuda mu ümber
ja sahinata suliseva rõngana
valguda kõrvest igavesse kõrbe
mu une.

Vesiroos.

V. A. Koskenniemi järelle —x—

Päev virgub kullas, päev vaibub uitu —
ei ole minul siit ruttu.
Olen salaunede korjaja.
Ei kevadepäike mind ärata,
ja suvisie päevade sahinat
nagu muinaslindu mind hõilavat
läbi hämara une ma kuulen vaid.
Ja tuuli mänglevaid jahedaid
ja põuapilvede hillerdust
kaugelt aiman kui kutsuvat kangastust.
Ent kui sulgumas sügisöö nõidlik ring,
rikkad unilaekad lööb lahti hing.
Kui kõik tähed mind vaialema kogunend,
puhkeb taeva poole mu une lend.
Virgun sügise soovates hallades
ja aasta ärkavas külmuses.
Ja eel talve ja härma ja vaikse öö
ma toon urjaks südame salatöö.
Ei ma ärka kevade päikesest,
ärkan sügise salvavast suudlusest.
Päev tõusku kullas, end peitku uitu —
ei ole minul siit ruttu.

KALENDRI AJALOOST JA REFORMIST.

Ida-Rooma ehk Bütsantsi riigis hakati varsi päle ristiusu riigiusuks kuulutamist, nimelt 7. aastasajal, aastate arvu mitte enam Rooma linna asutamist, vaid maailma loomisest lugema. Viimast tähtpäeva arvati 5509 a. enne Kr. olnud olevat. Ka hakati igapäevases elus aasta algust 1. septembrist arvama, nagu juba varemalt Aleksandria teadlaste juures viisiks oli olnud. Kiriklistes suhetes jäi 1. märts aasta algusena esialgselt maksma. Konstantinoopolist võttis Vene riik ühes ristiusuga ka kristliku ajaarvamise ehk kalendri üle, s. o. oluliselt Julius Caesari kalendri, aasta algusega 1. märtsil ja maailma loomisest arvates. 14. aastasajal tuleb Vene kroonikates ka juba 1. september aastaalgusena ette. Alles Peeter Suure käsul võeti 1700. aastast päle Lääne-Euroopa eeskujul 1. jaanuar aasta algusena ja Kristuse sündimise aasta ajaarvamise esimese aastana tarvitusele. Ja viimisel kujul püsis see kalender kogu Ida-Euroopas kuni päle ilmasõda.

Vahepääl oli aga see Egiptusest pärit olev „Juliaaniline“ kalender Lääne-Euroopas ning ka Persias õige tähtsa reformi läbi teinud.

Ajalugu seisab nimelt selles, et troopilise ehk päikese-aasta täpne pikkus mitte 365 päeva 6 tundi ei ole, nagu Sosigenes ja Julius Caesar arvasid, vaid ta on praegu 365 päeva 5 tundi 48 minutit 46 sekundit. Tol ajal oli ta arvatavasti ligi 12 sekundi võrra pikem. Seetõttu, et tõeline aasta sedaviisi rohkem kui 11 minuti võrra lühem on kui Juliuse kalendri kokkusäädmisel arvestati, siis tekib aegapidi lahkumine kalendri tähtpäevade ja tõelise aja vahel. Näit, kui kevadine pöörpäev alguses 21. märtsil päle langes, siis oleks tema sama kalendri järele 100 aasta järele 20. märtsil, 200 aasta järele 19. märtsil jne. Selle ajaarvamise ebatäpsuse õiendamiseks on kaks meetodi võimalikud. Esimese käsitas Persia shah Dshelal Eddin 1079. aastal oma 8 eriteadlase kaasabil parandatud kalendris. Selle eeskirja järele pidi, nagu varemgi, iga neljas aasta ühe lisapäeva läbi 366 päeva sisaldama; aga seitsme sarnase 4-aastase perioodi järele pidi kord lisapäev mitte 4-dale, vaid 5-dale aastale juure lisatama. Kuid Dshelali üllatavalt õige kalender ei püsinud kaua. Sest juba 100 aasta järele valdasid Araabia suurriigi kalifi sõjaväed ka Persia, ja sest ajast saadik on sääl kuu-kalender tarvitusel, nagu teisteski muhamediusu riikides...

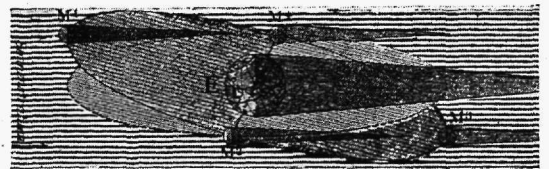
Teist teed käisid 500 aastat hiljemini Rooma paavst Gregorius XIII ja tema astronoom Lilius. Nende „uues“ kalendris jäetakse lisapäev neis täis-aastasades juure lisamata, mis mitte 400-ga jagatavad ei ole, näit. 1700., 1800., 1900., 2100. a. jne. Seeläbi saavutatakse maakera ümber päikese liikumise aja ja ajaarvamise vahel täieline kokkukõla.

Et ka eelmiste aastasade jaoks kuhjunud viga korraga õiendada, jäeti 1582. a. oktoobri alguses ühel hoopil 10 päeva välja.

Kõik katoliiksuu riigid võtsid uue kalendri kiiresti vastu. Aga protestandid asusid tema vastu eitavale seisukohale, sest et nad paavsti reformi ei tahtnud jonnist pärast tunnustada.

Alles 1700. aastal võtsid Kesk-Euroopa riigid uue kalendri ühe väikese muudatusega „parandatud“ kalendri nime all tarvitusele, Inglismaa alles 1752. aastal ja Rootsi ühes Norra ja Soomega veel hiljemini.

Pärast suurt revolutsiooni oli Prantsusmaal kogu esimese vabariigi kestusel, s. o. 1792—1807 a. üba õige radikaalselt reformeeritud kalender tarvitusele võetud. Nimelt oli selle kalendri üldiseks aluseks kätäl Grego-

4. Kuu liikumine ümber maakera. M1-noorkuu, M2-esimene veerand, M3-täiskuu, M4-viimane veerand.

riuse ajaarvamine jäetud, kuid aasta algust loeti sügise pöörpäevast, s. o. 22. või 23. septembrist, ja aasta arvu ei arvatud enam Kristuse sündimisest, vaid 1792. aastast. Nii oli siis vabariigi I. aasta = 22. sept. 1792. a. — 21. sept. 1793. jne. Ka anti kuudele hoopis uued nimed: esimene kuu (22. või 23. sept. kuni 21. või 22. okt.) oli Vendémiaire (viinakuu), teine Brumaire (udukuu), 3. Frimaire (hallakuu), 4. Nivôse (lumekuu), 5. Pluviôse (vihmakuu!), 6. Ventôse (tuulekuu), 7. Germinal (tärkamiskuu), 8. Floréal (lillekuu), 9. Prairial (heinakuu), 10. Messidor (loikusekuu), 11. Thermidor (soojakuu), 12. Fructidor (viljakuu). — Keisriks saades käskis Napoleon jälle harilikku Gregoriuse kalendri tarvitusele võtta.

Olevikus on kõik kultuurriigid Gregoriuse „uue“ kalendri maksvaks tunnustanud. Lõuna-Eestis juba 1582.—1625. a. maksev olnud. Ebapraktiline ja keeruline kuu-kalender on mitmes variandis praegu veel tarvitusel juurtide, mohamedlaste, hiinlaste ja hindulaste juures.

III.

Nüüd on siis jälle uus kalendri reform teoksil! Nagu juba alguses tähendatud, ei puutu ta sedapuhku kalendri astronoomilisse alusesse, vaid kavatakse kalendaariumi praktilisemalt jaotada ja mõnd tähtpäeva kindlaks määrata.

Uuendusetpanekud pidi sisse saadetama Pariisi teaduste akadeemia osakonda, kust see materjal ühes hääksarvamistega Rahvasteliidu nõukogule Genfis seisukoha võtmiseks edasi anti.

Kuuldavasti olevat seni juba üle 100 reformikava sisse tulnud!

Esimeseks probleemiks on ülestõusmispüha tähtpäeva kindlaksmääramine. Teatavasti pühitsetakse seda püha kristlikus kirikus seni 325. a. Nikea kontsiili määruse põhjal sel pühapäeval, mis esimesele täiskuule pääle kevadist pööripäeva järgneb. Erimääruseks seejuures on veel, et kui see päev peaks juudi passapeoga ühe päeva pääle langema, siis pühitsetakse teda järgmisel pühapäeval.

Et kuu faasid ühest aastast teise mitte samadele kuupäevadele ei lange, siis kõigub selviisil välja arvatud ülestõusmispüha tähtpäev ka õige laiades piirides: äärmistel juhtumistel võib vahe 35 päeva olla!

Vanasti oli inimestel rohkesti aega. Aga olevikus liigub elu õige kiires tempos, ja iga tund on kallis. Seepärast on arusaadav, et sarnase tähtsa püha kõikumine, millega veel teised pühad ning ka koolivaheaeg ühenduses, eriti kooli- ja ärielus õige suuri raskusi või segadusi sünnitab. Seda ongi Itaalias juba renessanssi aegu märgatud, ja paavst Gregorius ise olevat oma kalendri-reformi puhul kavatsenud seda pühapäeva fikseerida. Kuid lõpuks loobuti sellest kavatsusest siiski.

Ka Dr. Martin Luther pooldas omal ajal ülestõusmispüha kindlaksmääramist ühe kindla päeva pääle.

Kaks aastasada hiljem, 1723. aastal, soovitas kuulus matemaatik prof. Joh. Bernoulli oma aruandes Zürichi linnavalitsusele seda püha esimesele pühapäevade pääle 21. märtsi kindlaks määrata. Kuid tema ettepanek jäi tagajärjetumaks. Samuti tõstis 1895. aastal Berliini tähetorni direktor prof. W. Foerster selle küsimuse uuesti üles. Tema ettepanek oli see püha ühe pühapäeva pääle 4. ja 10. aprilli vahel määrata, nii et ta kuupäev ainult 7 päeva võrra oleks võinud kõikuda. Mitmed kiriklikud ja ilmalikud autoriteetid olidki juba oma põhimõttelise nõusoleku sarnase uuendusega avaldanud; kuid viimati jäi see reform teostumata Vene valitsuse vastupaneku tõttu. Temalt nõuti, et ta ühtlasi 1900. a. pääle ka uue ehk Gregoriuse kalendri tarvitusele võtaks. Vastupaneku põhjused ei olnud seevõrra kiriklikku, kui rahvuslik-schovinistlikku laadi. Sest vene marurahvuslased seletasid: olgu nüüd meie senine vana kalender ka natuke halvem kui uus, tema on aga Vene rahvale igatahes „omapärane“ ja iseloomulik, niisama nagu Kirillitsast välja arenenud tähestik...

1907. aastal katsusid eriti Saksa kaubanduslikud ringkonnad kalendri uuendusküsimust uuesti päevakorrale tõsta. Kuid see asi jäi samuti pooleli siis varsi järgnevate põnevate poliitiliste tülide ja sõdade tõttu.

Et praegusel ajal kõik mõõduandvad autoriteetid ja valitsused ettepanud reformi poolt on, selle juures ei või kahelda. Sest iseenesest on ju Kristuse ülestõusmise tähtpäev sama kindel päev, nagu tema sündimispäevgi. Selle päeva kõikumine praeguses täpses kalendris

oleneb sellest, et see päev omal ajal vanas ajaloos muutliku kuu-kalendri järgi määrati, milles kuu faasid teatud osa etendasid!

IV.

Järgmine uuendusetpanek ei ole endistel puhkudel veel kõne all olnud ja on alles kõige uue- mal ajal päevakorrale võetud.

Teatavasti koosneb harilik aasta (365 päeva) 52 nädalast ja ühest päevast, 366-päevaline aasta 52 nädalast ja kahest päevast. Seepärast on aasta viimase kuupäeval harilikult sama nädalapäev nagu sama aasta esimesel päeval (näit. 1925. a. neljapäev), ja järgmine aasta algab järgneva nädalapäevaga (1926. a. reedega). Sarnane nädalapäevade edasinihkumine samadel kuupäevadel on õige tülakas, ja hoopis armsam oleks, kui samadele kuupäevadele igal aastal just samad nädalapäevad langeksid. Viimast efekti võib võrdlemisi lihtsa abinõuga saavutada: üks päev aastas, näit. 1. jaanuar, jättagu nädalate süsteemist hoopis välja! Oli 31. detsember näit. laupäev, siis on 1. jaanuar aasta alguse pidupäev ilma nädalapäeva nimeta, ja alles 2. jaanuar oleks pühapäev jne. — Aastatel, mil 366 päeva, peaks veel üks teine päev nädalate seeriast välja jääma, kõige loomulikumalt see päev, mida lisapäevaks loetakse, näit. meil seni 29. veebruar.

Veel üks probleem on kuude mitmekesine pikkus. Nimelt ei saa 365 (ehk 366) päeva kuidagi 12 kuu pääle ühtlaselt jaotada: kui meie ka veebruari 30 päevaliseks muudaksime, siis saaksime ikkagi 7 kuud 30 päevaga ja 5 kuud 31 päevaga, või lisa-aastates kumbagi 6 kuud! Oleks küll võimalik vana Aleksandria meetodi juure tagasi pööda ja otsustada, et aastas olgu 12 kuud 30 päevaga ja 5 (või 6) lisapäeva väljaspool kuude korda! Kuid need õhusrippuvad 5 või 6 lisapäeva teeksid mitmetele eriteadlastele muret, näit. klimatoloogidele. Igapäevases elus aga võiks neid küll raskuseta aasta lõpul, näit. Jõulupühadeks, ära kasutada... Teine võimalus oleks aasta 13 kuusse 28 päevaga jaotada: siis jääks ainult 1 (või 2) lisapäeva järele. Sarnase jaotuse paremus oleks asjaolu, et siis iga kuu täpselt neljast nädalast koosneks. Ja teatavaks prätseedniks võiks olla juudi kalender, milles ka 13-kuulised aastad ette tulevad. Kuid arvesse võttes seda ebausklikku eelarvamist, mis laialt arvu 13 vastu võlitseb, võib julgesti ennustada, et sarnane jaotus läbi ei lähe. Päälegi oleksid 13 kuud tõepoolest ebapraktilised ka seepärast, et neid hästi võimalik ei oleks pool-aastatesse ja veerandaastatesse jaotada.

Seepärast jääb ka reformeeritud kalender vist ikkagi endise 12 kuu juure. Seejuures oleks aga küll võimalik üks väike astronoomilisel kalkulatatsioonil põhinev parandus.

Kuude praegused pikkused, 30, 31 ja 28 või 29 päeva ning nende järjekord on täiesti juhuslikud. Kui aga arvesse võtame, et maakera talvel kiiremine ümber päikese liigub kui suvel, ja et seetõttu astronoomilise sügise ja talve kestus kokku on 178 päeva 19 tundi, kuna kevad ja suvi kestavad 186 päeva 11 tundi, siis on küll selge,

Ülemine rida vasakult: 1. Helmi Einer. 2. Valentina Veem-Romanova. 3. Olga Mikk-Krull. 4. Magda Päts-Jakobson. — II rida: 5. Bernhard Hansen. 6. Muusikaj. Raimond Kull. 7. Ooperijuht Hanno Kompus. 8. Karl Ots. — III rida: 9. Aleks. Kikas. 10. Karl Viitol. 11. Aleks. Arder. 12. N. Põlluaas. — IV rida: 13. Ida Loo. 14. Joseph Pirchan. 15. Sergius Hermann. 16. M. Roots.

„Estonia“ draamatrupp tulevasel hooajal.

Foto Parikas.

Ülemine rida, vasakult: 1. Erna Villmer. 2. Marta Nilus. 3. Hilda Gleser. — II rida: 4. Netty Pinna. 5. Näitejuht Karl Jungholtz. 6. Draamajuht Ants Lauter. 7. Betty Kuuskmann. — III rida: 8. Ed. Kurnim. 9. Harry Paris. 10. A. Üksip. 11. Sergius Lipp. 12. Toomas Tõndu. — IV rida: 13. Hugo Laur. 14. Aleks. Trilljärv. 15. Aleks. Johanson.

ei suvekuud peaksid pikemad olema kui sügise- ja talvekuud. Seepärast oleks astronoomiliselt järgmine kuude pikkus võrdlemisi kõige soovitavam: jaanuar 30 päeva, veebruar 30 päeva, märts 30 päeva, siis aprill, mai, juuni, juuli ja august 31 päeva, sept., okt., nov. ja det. 30 päeva; ainult lisa-aastatel oleks detsembris 31 päeva. — Sarnane jaotus oleks ka kergem mees pidada kui praegune, kus 30 ja 31 päeva läbisegi ette tulevad.

Tähtpäevade edasinihutamine selle uue kava järgi ei teeks raskusi: tuleks ainult 1- või 2-päevalisi vahesid praeguse kalendriga ette; jaanuaris ja aprillis jääksid tähtpäevad koguni endisteks, muudkui et praegune 31. jaanuar oleks uus 1. veebruar ja praegune 1. mai uus 31. aprill.

Need kolm reformi: ülestõusmispüha ja nädalapäevade kindlaksmääramine ja kuude pikkuse ümberkorraldus ei lähe senisest olukorrast mitte liig järsult lahku, ja on tõenäoline, et Rahvasteliit nad hääks kiidab.

Teine lugu on muidugi nende elluviimisega. On nimelt küsitav, kas rahvastel ja riikidel energiat ning püsivust jätkub oma tähelepanu põnevatest poliitilistest päevaküsimustest ajutiselt kõrvale pöördma ja sarnaste kultuuriliste reformide jaoks ohverdada...

Päälle selle on kalendri-büroole veel hulka radikaalsemaid uuenduskavasid sisse antud, millest osalt ka juba ajakirjanduse veergudel on kõnet olnud.

Üks sarnane ettepanek käib teatavasti selle kohta, et liig pika 7-päevase nädala asemele 6-päevaline periood käima panna. Liig pika tööpäeva vastu on ka juba praegu abinõusid leitud, nagu selle projekti autor ise mainib: Inglismaal on ka laupäev keskpäevast alates prii päev ja kõik sõidavad maale end kosutama; Prantsusmaal on jälle neljapäev koolipühaks. Mis vabakutsealistesse puutub, siis on küsitav, kas nad ka 6-päevases perioodis raatsivad puhata ja oma jõudu kokkuhoidlikult tarvitada. Ahned inimesed kaupleksid ju isegi nüüd ka pühapäeviti, kui säädus seda ei takistaks! Päälegi sobib 6-päevane periood 365-päevase aastaga veel halvemini kui 7-päevane nädal. Ses suhtes peaks pigem eelistama veel radikaalsemat 5-päevalist pentaadi, milliseid aastast täpselt 73 tükki on. Mõnedes teaduslikkudes arvutustes on nad juba nüüdki tarvitusel. Nende poolt räägiks asjaolu, et nad dekaadilisse süsteemi kuuluvad, mis juba vanas Greeka kalendris tarvitati. Pääle selle, kui meie kaasaegsete närvidetele 6-päevane ajajaotus paras on, siis on pentaad vististi 100 aasta järele õige ajamõõt. Ja kalendri reformeerija peaks ju ikkagi ka tulevikku natuke silmas pidama. Kuid kõige selle pääle

vaatamata ei ole tõenäoline, et ristiinimesed, juudid ja prohveti Muhamedi järelkäijad Moosese I. raamatu säädusest loobuvad...

Veel üks põhjalik uuendus, mis aga kellegi pieteedi-tundeid ei salvaks, oleks aasta alguse ümberpaigutamine. Sest me nägime juba, et kahe viimase aastatuhande kestvusel aasta alguseks on vaheldamisi olnud küll kevadine ja sügisene pööripäev, küll 1. märts või 1. september. Ja 1. jaanuar on alles uuema aja saavutus! Täheteadlased arvestavad juba ammu kevade alguse momendiga. Seepärast oleks ka kodanliku ajaarvamise jaoks kevadine pööripäev (21. märts) kõige kohasem alg-tähtpäev. Ka looduses oleks see pööripäev tähtis kui ülemineku moment talve-uinakust kevadisse ellu, kuna 1. jaanuar iseenesest iseloomutu aeg on. Astronoomilises suhtes on tema küll n. n. periheli aeg, kuid see on võrdlemisi vähem iseloomuline kui kevadpunkt.

Ka kiriklikus suhtes teenib 21. märts eesõiguse 1. jaanuari ees, kuna temale ülestõusmispüha varsi järgneb.

Genfis on praegu tõsisemal kaalumisel, kas aasta algust 1. jaanuarist mitte umbes 10 päeva võrra tagasi nihutada. s. o. uut aastat talve pööripäevaga alata.

Sarnase aastaalguse ümberpaigutusega lasevad end kõik teised kalendri uuendused kombineerida, niisama nagu kõik muud tähtpäevadgi.

Võrdlemisi kõige suurema muudatuse tekitaks seejuures ainult kuude alguse ümberpaigutamine, ja jääks küsitavaks, kas neile ei tuleks uusi nimesid anda, kui näit. esimene kuu kestaks praegusest 21. märtsist 20. aprillini, teine kuu 21. aprillist 21. maini jne.

Lõpuks ei või arvamist avaldamata jätta, et viimased radikaalseid reforme ei maksa praeguse kalendri uuenduse puhul oodata. Võib rahul olla, kui needki paar mõeldukat uuendust, millest eelpool rääkisime, ühisel jõul ning võimalikult laial ulatusel läbi viiakse. Seejuures olgu veel üks soovivaldus, nimelt, et kõik kultiveeritud rahvad vähemalt oma teaduslikkudes väljannetes üldtunnustatuid rahvusvahelisi kuude nimesid tarvitaks, s. o. jaanuar, veebruar, märts jne. Kui me selle vastu loeme: tammikuu, huhtikuu, maaliskuu... (Soomes), siis ei saaks neist nimedest aru, kui nende kõrval ühes teises euroopa keeles ei seisaks jaanuari, februari, mars...

Prantsuse revolutsioonigaegsed *brumaire, thermidor* jne. on ju ka juba ammu kõrvale jäetud! ja iga uus rahvas ei tohiks oma kohuseks lugeda üleliigsete omapärasuste läbi Baabeli segadust veelgi suurendada.

V. Kurrik.

Lastetoas. Otto ja Peeter olid endal mitu korda näod, känd ja jalad värvilise kriidiga ära määrinud. Lõpuks saab ema kurjaks ja keelab lastele valjusti seesuguse naljategemise ära. Mõni päev hiljem saab Peeter tuulerõnged ja Otto läheb kohe emale kaebama: „Ema, Peeter on ennast jällegi kriidiga värvinud.“

Imelik. Arst (haigetele): „Kas teie alati kogelete?“
Haige: „E-ei-ei, a-ai-ai-ai-nu-nu-nult ku-ku-i-m-ma rä-ä-äägin.“

Tark koer. Koeraomanik ütles: „Minu koer saab kõigest aru ja täidab kõiki mu käske. Ma, näiteks, käsen: „istu ehk tee nagu arvad“ ja koer täidab käsu täpselt.“

Kontoris. Kontoriomanik (õpilasele): Kas teile raamatupidaja juba ütles, mis te õhtupoolikul peate tegema.“

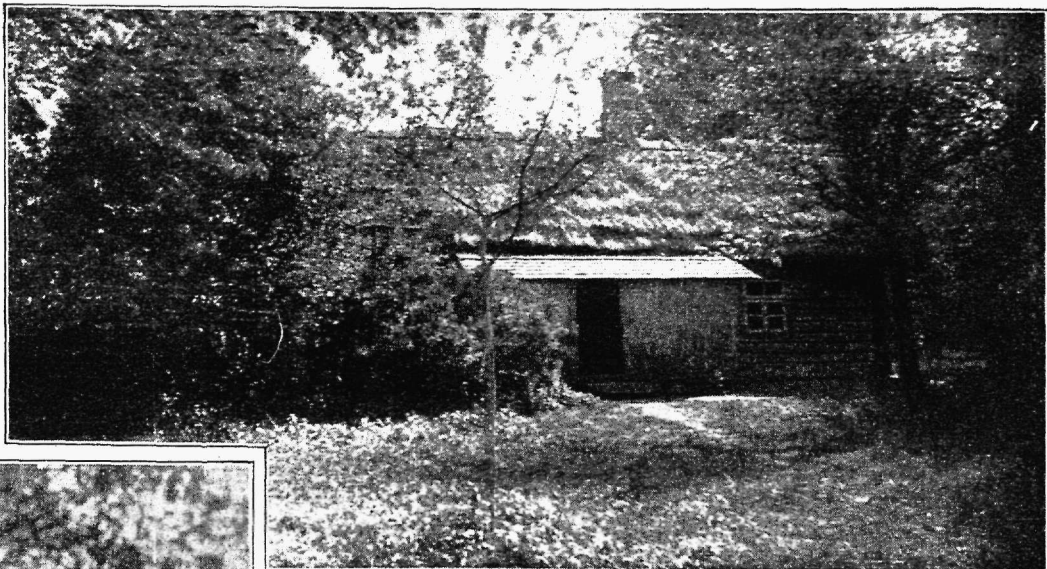
Õpilane: Ja, ta ütles, et ma pean tema üles äratama, kui teie tulete.“

Pildid Viru-Jakobist. — Igatsetud suvikodu.

— All: 100 aastat vana korstnata elumaja Näsu külas.

— Juhan Kala (Kalla)

(1863—1907) koolimees ja vallategelane Viru-Jakobis.

Kohus talupoegade üle 1806. a., kes rānga pārisorjuse surwe alt Eestist Rootsi pakku pōgeneda tahtsid.

Kirjutanus B. Laur.

On ammu kindlaks tehtud, et Eestist rāngail pārisorjuse pāewil hult talurahwast ajajooksul üsttult ja saltade kaupafinnsfete farmide orjastajate kōõsist üle mere wabasje Rootsi, mille ajalugu rahwaste orjastamist ei tunne, salajaselt pakku pōgenes. Kellel maa tauguse pārašt wõi muil pōhjustel Rootsi pāāsemine ei õnnestanud, need putkafid jälle lähemale — Soomemaale ja jäid sinna pagulastena, samuti nagu Rootsi, kas wõi elutsajaks elama. Pōgenemisteks tarwitatud, teadagi, mereteed: talwel jääd mõõda ning suwel — paatides. Pōgenemine sündinud juure saladuse kätte all, millest üegi pōgenejate lähemad omaksed teada ei tohtinud. Eest — hāda pōgenejale pārisorjale; kui ta pōgenemise pāält mõisa kannupoiste poolt linni pūiiti, pekseti kas wõi surnuls! Kuidas tohtiski mõisa arwates üstki ori, mis ju mõisniku warandus — elaw-inwentaar — ja seega wāärtuslik „asi“ oli, teda wõis müüa, wahetada ja pantida, kes ta wastawates inwentaari (watu-) raamatutes mõisas ja mujal hoollega arwestatud oli, — ometi puududa! Kuid hātahtlik Rootsi ja Soome rahwas andis

igaford meie pagulastele oma territooriumil ulualust, tšõd ja leiba ning warjas ja kaitjes neid igasuguste hādaohtude eest, mis pagulastel iganes olla wõis. Eest ei ole ainukestki juhtumist teada, mil Rootsi wõi Soome kroonu olets meie pagulast oma maalt āra tšuganud wõi koguni tagaotfijatele neid wälja annud. Neid juhtumisi ei olnud, mille tšendusjeks need asjaolud, et Wene walitsus õige mitmel korral ülestutsetega Eesti pagulast oma kodumaale tagasi rāndamisele asjata meelitada pūüdis. Iseāranis hooglasti tehti neid meelitusi arhiteerandmete järele keiser Aleksander I. walitsuse ajal, lubades eestlast pōgenemise pārašt mitte karistada jne. Eest wastasel korral, kui meie emigrandid nende „omanikele“ nii kättesaadawad oleksid olnud, poleks farm ja kōel Wene kroonu tema „wāgemusele“ alandamate ülestutsete ja sellekohaste armuandmise seadustega teps jāndama hātanud! Jah, koguni meie 1905. aasta poliitilised emigrandidi jāādud sammud oma eestwanemate eestjul tšigepāält itta Soome ja Rootsi poole, kus neil ta tšepoolst eestimene „kindel linn ja warjupaik“ oli,

mida ainult t ä n u t u n d e g a nende maade ja rahwaste wastu meie ajaloos alla kirjutatada tuleb!

Weel tänapäew teab rannarahwas oma esivanematelt kuulnud lugusid Soome ja Rootsi põgenemiste kohta jutustada, kuna ka arhiivides selle kohta mõnejuhusid andmeid leidub. Seni on aga meil, tahjuts, wähe sarnaste põgenemiste kohta uurimisi toimetatud, wähe ka kirjutatud. Sellepärast olgugi siin kohal esile toodud üks haruldane dokument, mis pilti pakub nendest hulgaliste põgenemiskatsete seeriatest, mis weel saja aasta eest Eestis tõrjusid, kuidas 6 talupoja üle kohut peeti, kes ränga pärisorjuse surwe alt Eestist Rootsi põgeneda tahtsid, mispärast neile foguni kõige raskem karistus — ihunuhtlus keppidega määrati!

See dokument on sõnasõnaline kõige Lüganuse kiheltonna-kohtu 1806. aasta protokolliraamatu („Protocol und Journal des Kirchspielsgerichts zu Lüggenhusen“) katseteestest protokollist, mis käib järgmiselt:

„VII. Protokoll, 26. mail 1806. a.“

Sakka mõisa omanitu (von Wrangell'i, Lüganuse kih., Wiru-Allutagufel¹⁾) poolt esitatud kaebuse pääle said järgmised säätsed talupojad 26. mail 1806. a. Erva mõisa, kiheltonna kohtu ette kutsutud, millest oja wõtsid: major von Esen (Erast) ja mõlemad härrad ülemkirikutseisjad major von Krüdener (Püsiist) ja kapten von Wrangell (Maidlaist).

1. Tomas Seppa marti poeg.
2. Niggula poeg mart.
3. Simona Jürri Jaat.
4. Seppa marti mihtel.
5. Reino Jury.
6. Hannusse Jürri Juhann.

(Sarnaselt on originaalis kaebeluste Sakka meeste nende eestiteeles sõnasõnalne edasi antud.)

Nõ 2 — Mart rääkis wälja, et Jaagul ja Juhani juba läinud aastal nõu olnud temaga ühes Rootsimaaale joosta (originaalis on — „lauffen nach Schweden“) Nõ 6 — Juhani rääkis wälja, et tähendatud Mart, kui selleaegne mõisa wahi-mees, temale põgenemise nõu annud, kuna tal isegi see ees-märt olnud mõisas üht rahakasti lahti murda.

Selle tunnistuse pääle ei ajanud Mart midagi tagasi, waid wabandas ennast ainult oma rumalusuga (mit der Dummheit) Nõ 3 — Jaat tunnistas sedasama, mis Nõ 6-ki (s. o. nagu eeltähendatud Juhangi) ning lihas juure, et Mart neile ka käesolewal aastal põgenemise nõu annud.

Nõ 1 ja 4 (s. o. Toomas ja Mihtel) kinnitasid seda, et neil tõepoolest see nõu olnud säält ära põgeneda.

Nõ 5 — (s. o. Reino Jury) tõendas, et ka temal see nõu olnud — kaaja minna, aga weel samal päewal, kui see põgenemine sündima pidi, on ta kahetsenud ja mitte läinud.

Nende tunnistuste pääle arwas kohus hääts selleaegest (Sakka) mõisa wahi-meest Marti, kui äsitaajat ja ülestihutajat, kes ka ta oma üteluse järele mõisa rahakasti lõhkumise nõu oli annud, teistele „eeskujuts“ (õigem, hirmuts) — 100 keppihoobiga (!) karistada, Seppa Marti Toomas ja ta wenda Mihtel selle põgenemise nõu pärast karistada: esimest — et ta wanem ja mõistlikum kui ta noorem wend ja üma mingi põhjuseta Mihtli pääle tunnistas — 50 keppihoobiga ja teist — Mihtlit — 30 keppihoobiga; Juhani ja Jaaguile, kellel ka läinud aastal see nõu oli Marti äsitusse pääle põgeneda ning tallel päälegi

meel see asjaolu teada oli, et Mart mõisa rahakasti oleks lõhkunud, mispärast ka selle halwa kaasteadmise eest anda iga ühele — 50 keppihoopt. Reino Jürri aga, kes seda nõu kahetses ja kes isegi sel põgenemise päewal mõisa tööle oli tulnud, sai trahwist foguni wabastatud ja temale ainult ta ülekohus, mis ta oleks seega teinud, selgets tehtud. Weel sai teda forralitule ja eadspidisele hoolsale ülespidamisele üles kutsutud.

Sedawiisi said õnnetud Sakka mehed wiiekesi Eestist Rootsi põgenemise katse eest kottu 280 keppihoopt, millist nuhtlust — keppidega — aga kõige rängemaks ihunuhtluseks sääduse järele peeti, kuna wihisatrahw — „tergemate“ nuhtlusnormide alla loeti. Ja arusaadaw, et keppidega inimesel kas wõi luud-kõndid puruks taoti, kuna wihisadega ainult liha luude päält purustati! Seega itkagi mõlemad — inimese purustajad! Kuid waatamata sarnaste meeskite karistamiste pääle, mis iga pärisorja ootas, kui põgenemine kuidagi ei õnnestanud, itkagi riskeeriti alataja põgenemise kui wiimase abinõu pääle, mis põgenel pärisorjusest pääsemiseks wõi selle tergendusest wõõrsil ainuke päästee näis olemat.

Seft 1700—1800. a. a. rewisjoni ja wakuraamatuis, kus kõit orjarahwas nimepidi üles oli loetud, leiame aruhtiti üstikute Martide, Hansude ja Berendite nimele taga märkuse: „verlaufen“ (ära jooksnud.) Tähendab, et oma mõisa-härra itte alt punuma olid pistnud. Küll ei suudetud igaford ka „üle mere“ wõi „mere taga“ põgeneda, aitas jekk, kui oma kodumaa linnades sarnasid häid kodanikke-ametmehi leidus, kes maalt põgenenud pärisorje oma juure õpipoisteks wõi teenijateks wõtsid. Et neid „warjajaid“ just ka meil linnades küllalt oli, näitab see asjaolu, et eriti meie omamaa linnadesse põgenemisi alati ette tuli, nagu arhiiv-andmed seda tõestawad. Iseäranis agar oli aga wana Tallinn põgenelaid oma rüppe wastu wõtma ning foguni nende kaitseks wäljagi astuma. Tuletame meele Riisipere paruni Üstiküla pää otjast maha raiumist Harju wärawal Tallinna magistraadi kohtuotsuse põhjal, kes oli tohtinud üht oma Tallinna ärajooksnud pärisorja maale tuletu puhul furnuks piimata! Mu wanale Tallinna sarnase inim-õiguste erapooletu kaitsemise eest!

Kuigi ka omamaa linnades muulaste juures maapagulastel ainult orja osas edasi elada tuli, ometi wõdis see tuhatford tergem olla kui maal seda meeskite wõtsimise ja ta leegioni kannupoiste itte all! Kuna linnades siin juba muiste omaette isejewiswad autonoomsed säädused olid, siis ei rippunud nad põrmugi rüütelkondade löa otjas ja ei annud seega ka maa-pagulasti enda rüppest wälja. Küll aga tegid linnad ise põgenelaste siiapääsemiseks igatahes suuri tahtsusi, isäranis, kui siin kedagi eestkohtjat põgenel ees polnud, mis ka arusaadaw, seft wastajel forral oleks walgunud maalt niipalju orje linnadesse, et need sinna juba territoriaalselt elamagi poleks mahtunud. Ei olnud wanasti ju linnad siin kuigi suured. Kui siis põgeneda tahtjal muud võimalust mujale hiihtmiseks enam polnud, siis püüdis ta wiimse hädaga lihtsalt tootülas wõi mujal kodumaa waldades omaste ja tuttawate juures ajutiselti jalaja warjul olla, et mõisa ränga orjatöö jurwe alt weidi pääsmist leida, kuni ta mõisa poolt tingimata üles nuusiti ja, teadagi, amuta läbi pekketi ning seda kõwema kontrolli all weel rängemasse orjusesse rakendati, teije mõisa, teije „afandlikuma“ orja wastu ära wahetati, wõi foguni Siberisse saadeti!¹⁾

¹⁾ Katarina II. ajal saadeti Wene walitsuse poolt Eestimaa wõimudele ametlik üleskute wõi loowitus läkitada mõisnikkudele kõige woenulisem orjade element Siberisse ajumisele, mis nii kui nii tühi on ja koloniserimist ootab. Siis saadeti ka Harjumaalt Saafut mehi Siberisse. (Arhiiv-andmed on riigi teftariiwis Tartus). E. E.

¹⁾ Dokumenti tekstis Hammerdatud sonad on minu poolt selgitusets juure lijatud. E. E.

Vaksalis. „Kas teie võite ütelda, millal läheb viimane rong Tallinna poole?“

„Ei tea, kuid usun, et nad pärast minu surmagi veel käima saavad.“

Tallinna sõõgimajas. Laps (emale): „Ema, pälvija tõi mulle musta taldriku.“

Ema: „Tasa, tasa. Niisugune on siin supp.“

Sõnavahetus. „Miks see proua nutab?“

„Ta küsis oma mehelt, kas see abielluks uuesti, kui tema peaks ära surema ja see vastas, et ta enam ilmaski ei abielluks.“

„Ma ei leia selles vastuses midagi nutmapanevat.“

„Aga teie oleksite pidanud kuulma, k u i d a s ta mees vastas.“

PR. ROSENGRENI ÕMBLUSMASIN.

ARNE JENSENI jutuke. Tõlk. —t.

Pr. Rosengren oli omanud nõnda kaua oma jalgõmblusmasinat, et see ta juba ära oli tüüdanud. Seepärast muretses ta ühel heal päeval endale uue läikiva käsimasina.

Peaaegu kogu nädala pühendas ta end sellele masinale, ja kui ta ka kõnelema hakkas millestki muust, — mis ka juhtuda võis — siis jõudis ta lõpuks tingimata masina juure. Kogu linnas, võis öelda, isegi kogu Euroopas polnud masinat, mis vaikselt käigu, elegantse välimuse ja igasuguste võimalikkude pistete õmblemise poolest võis võistelda Rosengreni omaga. See masin oli peaaegu sama tark kui inimene. Ta ei rikkunud jalgu, nagu vana masin, vaid kõvendas käemuskleid. Õmblemine selle masinaga kosutas inimest ihu ja hinge poolest. See-kord oli raha tõesti hästi tarvitatud.

Kuid naine on ikka naine. Seitsmenda päeva hommikul küsis pr. Rosengren mehelt, mis see õieti mõtles, kui ta koju vedas säärase masinaloksi. Kas ta soovis kolmekümne üheksale hädale, mis teda rõhusid selles abielus, juure lisada veel tühe?

Mis olevat siis juhtunud?

Jah, nüüd olevat tal lõõnud jooksjahaigus paremasse kätte. Mees oleks pidanud ometi seda ette nägema. Ei, vana masin, see oli täiesti teistsugune; selle juures polnud vaja kätt liigutada nii, et see mõjub kuni õlaliigeteni, ja vähene jalgadega tallamine oli isesugune meeldiv liigutus. Jalgu peab ju ometi liigutama.

Rosengren tahtis midagi vastata, kuid vaatas oma naisele otsa ja vaikis. Ta rahuldus seega, et saatis lapsed põõningult alla tooma vana masinat, mis seisits seal pimedas nurgas.

Kahetekümne minuti pärast kostis sarnane mürin, nagu oleks kokku langenud kogu maja, või vähemalt köögitrepp, ja matnud oma rudes alla hulga elavaid olevusi.

„Jumal, mis see oli?“ karjatas naine.

„Ma arvan, et need on lapsed, kes toovad vana masinat,“ ütles mees flegmaatset ja avas köögiukse.

Jah, need olid lapsed vana masinaga. Nad lamasiid ukse ees, trepi käsipuu tükkide vahel. Masin ise, jättes enda taha mõned katkimurdunud trepiastmed, oli jõudnud alla ning oli teinud katset tungida põrandast läbi esimesele korrale.

Lastel polnud vähematki viga, kuid seda vanemad ei oodanudki. Lapsed, nagu teada, võivad hakkama saada kõiksuguste asjadega, ilma et neile juhtuks halba. See on üks lapsea eesõigusist.

Niipea kui lapsed olid saanud jalule, aitasid nad isa masina söögituppa kanda.

„Minge nüüd välja, lapsed,“ ütles isa, „ma pean masina kallal toime panema põhjaliku läbivaatamise — nagu esialgu näib, pole midagi katki.“

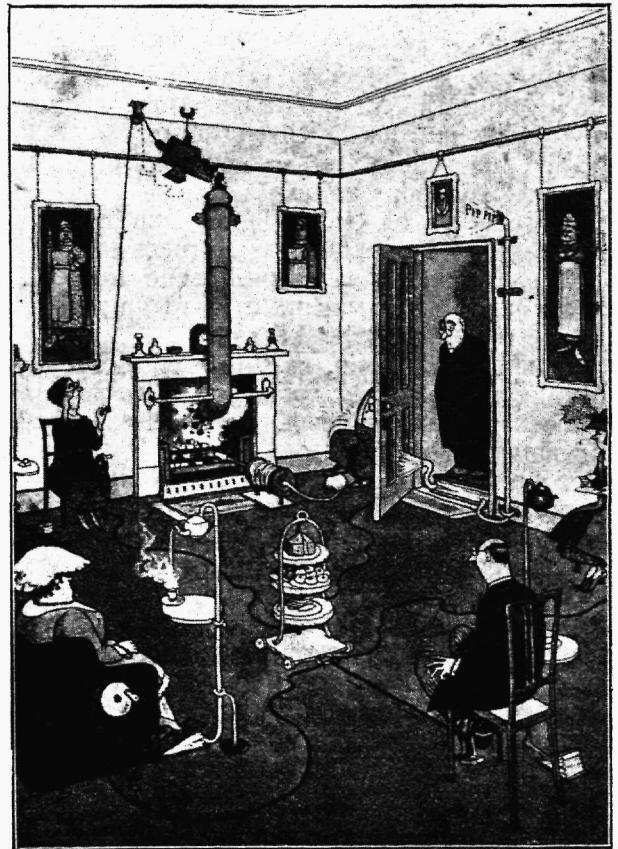
„Pooliaparatuur on katki murdunud,“ tähendas naine.

„Tõsi jah, nüüd näen ka mina seda. Jah, see on katki küll,“ ütles mees, kes selle peale vaatamata midagi ei näinud, sest mehed ja õmblusmasinad ei kuulu tühte liiki. „aga ma mõtlesin, et sa tahad õmmelda selle masinaga.“

„Armas Adolf, ma pean ka pooli ajama.“

„Muidugi pead sa seda tegema. Ma olen kaugel sellest, et segada end sinu kodusesse talitusisse; naist peab laskma pooli ajada, kui ta tunneb selleks tungi, — sest muidu saab elu talle koormaks.“

Inglise huumor.

Kuidas teenijata läbi saada. Perekondlik koosviibimine.

W. Heath Robinsoni akvarell.

„Ah, Adolf, ole nüüd üks silmapilk vait. Mis sa arvad, kas ei võiks uut masinat asetada vana masina jalale? Rihm on pikkuse poolest just paras.“

„Tahtsin teha just samasuguse ettepaneku,“ ütles mees. „Siis võid niihästi jalaga tallata, kui ka käega ümber ajada — nii, kuidas kunagi, kord meeldib. See on väga hea mõte, ma usun, et kogu Põhja-Ameerikas ei leidu sarnast õmb-lusmasinat!“

„Jah, aga kust võtame mehe, kes seda teeb?“

„Mehe?“ küsis Rosengren imestanult. „Armas Jumal, mõne kruvi lahtikeeramine pole ometi kellegi nõidus; teie, naised, olete kole ebapraktilised, jooksete iga väikese asja pärast käsitöölise juure. Kas mäletad veel lugu köögitooriga? Keegi mees tuli ja läks, tegutses kahe päeva jooksul vaese tooli kallal, tõi kirpe maija ja pärast pidin ise kogu töö uuesti tegema.“

„Kusjuures esimesed ja'ad tagumisist mõne tolli võrra lühemaks jäid — jah, seda lugu mäletan väga hästi.“

„Peale selle maksavad need ametimehed raha; aga naiste silmis on see muudugi tähtsusetu asi. — Too mulle kruvikeeraja, siis on üks-kaks-kolm asi joones.“

Naine tõi kruvikeeraja ja mees võttis kuue seljast ning hakkas töötama. Juba esimese kruvi juures murdus tööriist pooleks.

„See tuli sellest, et sa vastupidises silhis keerasid,“ tähendas naine.

„Selle peale oleksid pidanud juhtima mu tähelepanu juba ennem,“ vastas mees tasa.

„Et sa oma vabal soovil selle töö enda peale võtsid, siis arvasin, et tead väga hästi, kuidas kruvi tuleb lahti keerata.“

„Jah, mina arvasin, et sind loodi selle eesmärgiga, et külvaksid roose mu eluteele,“ ütles mees seekord vihasele. „ja nüüd seisad ainult siin ja segad mind.“

„Sa pidid ju ise selle üks-kaks-kolm valmis tegema. Ametimehed tulevad ainult, kolavad ringi ja toovad kirpe maija!“

Rosengren pomises midagi naisele külgesündinud omadusist. Ta oli põlvili põrandal, käes murdunud kruvikeeraja. Siis saatis ta tütarlapse uut kruvikeerajat tooma.

Kui tüdruk tagasi tuli, osutus, et kruvikeeraja oli liig suur ja et tarvis oli ta ümber vahetada.

Pärast lõunat olid kõik kruvid lahti keeratud. Rosengren pani uue masina vana kohale. See oli sinna nagu loodud. Rosengren lubas endale väikese pausi, kõndis toas ringi ja vaat-

les oma kätetööd igast küljest. Ta vilistas isegi, kuigi naine talle selgeks oli teinud, et haritud mees kodus ei tohi vilistada. Siiski vilistas Rosengren osalt jonnist pärast, osalt lõpuleviidud raske töö pärast.

Ei, õige, masin tuli ju veel kinni kruvida, kuid kus olid kruvid? Ta pööras ümber oma taskud, otsis läbi kogu toa, sai suutäie tolmu, kuid mitte ühtki kruvi.

Pr. Rosengren tuli tuppa:

„Kas sul on midagi kadunud?“

„Ah ei, mitte midagi iseäralikku, ainult kruvid. Nad vast olid siin. Siin maas peavad nad olema.“

„Ma kutsun teenija ja lasen põrandat pühkida — siis leiame nad — kui nad mitte sinu taskus pole.“

„Minu taskus neid pole,“ kinnitas mees.

Teenija pühkis kaks korda tuba — tagajärjeta.

„Kas nad lõpuks pole kusagil sinu küljes, Rosa?“

Pr. Rosengren arvas, et see on võimatu, kuid hakkas siiski end raputama. Ta võttis isegi kingad jalast, kuid kruvisid polnud kusagil leida.

Siis otsiti läbi teenija pealaest jalatallani; see kartis ikõdi ja sai naerukrambid, kuid kruvisid polnud. Ka lapsed kutsuti tuppa ja silitati neid magneediga, kuid ükski kruvi ei jäänud selle küljes.

See kõik võttis hulga aega. Lõpuks saadeti teenija vanarauakauplusesse — uusi kruvisid ostma.

Välje aega peale päikeseveeru lõpetas Rosengren masina kinnikruvimise. Ta pühkis otsalt higi ja lubas endale jälle väikese puhkepausi. Nüüd tuli veel ainult rihm peale panna, kuid see oli väike asi.

Siis tegi ta leiduse, et masina hooratas oli pahemal pool — järelikult oli masin jalale asetatud tagurpidi!

Kui ta seni higistas, siis tuli tal nüüd külm kangest märatsemisest, kui ta uuesti pidi hakkama masinat lahti keerama!

Sel silmapilgul avas pr. Rosengren ukse, et oma masinat vastu võtta. Kuid ta sulges ukse kohe! Siis läks ta kiiresti klaveri taha, tarvitas pedaale ja laulis veel lisaks, et mitte kuulda hirnsaid needmisi ja sajatusi, mis kostsid ta mehe suust sel ajal, kui ta tööd uuesti tegi.

Järgmisel päeval saadeti masin tagasi vabrikandile, kelle juurest ta osteti, sest et lõpuliku ümberpaigutamise järel ei saadud teda käima jalaga ega ka käega!

MEES, KES OLI NELJAPÄEV.

LUUPAINAJA.

G. K. CHESTERTON.

10

Kümnnes päättükk.

Kahevõitlus.

Syme istus oma kaaslastega kuhugi laua ääre. Tema sinised silmad särasid nagu sätendav meri sääal eemal. Mõnusa kärsitusega te'lis Syme pudeli saumuri. Millegipärast oli ta imelikult lõbusas meeleolus. Tema vaimulend oli nii kui nii juba ebaloomulikult kõrge ja sel määral, kuis viin pudelis langes, kerkis ta veel kõrgemale ja poole tunniga muutus tema kõne voolavaks lolluseks. Ta ütles, tema tegevat plaani, kuidas juttu alustada hirmsa markiiga ja missugune see mõtete vahetus peaks olema. Ruttu viskas ta oma kavandi pliiaitsiga paberile. See koosnes küsimustest ja kostmistest, nagu mõni trükitud katekismus, ja haruldase kiirusega väljendas ta tema.

„Lähenen. Enne kui tema oma kübara pääst jõuab võtta, võtan mina oma ja ütlen: ‚Kui ma ei eksi, härra markii de St. Eustache.‘ Tema vastab: ‚Kuulus mr. Syme, kui silm ei peta.‘ Lisab kõige valitumas Prantsuse keeles juure: ‚Kuidas käsi käib?‘ Mina vastan kõige valituma londonlasena: ‚Oo, just praegu. . .‘

„Oo, lõpeta!“ ütles prillidega mees. „Võtke end ometi kokku ja visake see paberilipakas minema. Mis te tahate tõepoolest teha?“

Neiu Granadast.
Wynnie Apperley maali järele.

„See oli ju ometi imeline katekismus!“ hüüdis Syme pateetiliselt. „Lubage mind ette lugeda. Sääal on ainult nelikümmend kolm küsimust ja kostmist ning mõned markii vastused on ime-naljavad. Mina armastan oma vaenlaste vastu õiglane olla.“

„Aga milleks see kõik?“ küsis dr. Bull meeleheitlikult.

„See on sissejuhatus kahevõitlusele kutsumiseks, mõistate,“ ütles Syme säravalt. „Saab markii oma kolmkümmend üheksa vastust annud, mis. . .“

„Kas teil kunagi juhuslikultki pähe pole torganud,“ küsis professor mõjuva lihtsusega, „et markii kõiki neid teie oletatud neljakümmend kolme vastust ei anna? Sel juhusel, arvan, peaksid teie epigrammid vähemalt pisut tehtuna tunduma.“

Hülgaval näol lõi Syme vastu lauda.

„Kui õige!“ ütles ta. „Selle päale pole ma kunagi mõelnud. Sir, teil on haruldane mõistus. Teie teete oma nime kord kuulsaks.“

„Teie olete purjus nagu öövaht!“ ütles doktor.

„Jääb ainult üle,“ jatkas Syme endise rahuga, „mõni teine viis, kuis ma jää murrani (kui nõnda võiks öelda) iseenda ja selle mehe vahel, kelle tahan tappa. Ja kuna kahevahelist kõnelust võimata ühelt poolt kindlaks määrata (nagu te seda teravmeelselt tähendasite), siis jääb ainuke asi, arvan: see üks pool peab kogu kahekõne iseendaga üksi pidama. Ja nõnda ma teengi, püha Jüri nimel!“

Ja äkki tõusis ta laua äärest; tema kollased juuksed lehvisid meretuules.

Kusagil laulukohvikus mängis puiega varjatud muusikakoor ja lauljanna hääal vaikus just praegu. Puhkpillide rõkkamine mõjus Syme'i kuuma pähe praegu samuti nagu väntoreli kilin-kõlin kord Leicester Square'il, kuid ta oli tõusnud, et surma minna. Ta vaatas üle sinna poole, kus markii laua ääres istus. Sel oli praegu kaks kaaslast, kaks pidulikku prantslast saterkuues ja siidkübaras, ühel neist punane auleegionimärk rinnas; mõlemad nähtavasti soliidsest seltskonnakihist. Nende kahe kõrval paistis markii oma õlgkübaraga ja kergete suverietega nagu mõni boheemlane või isegi metslane. Aga ometi tundus temas markii! Tõepoolest, mõni oleks võinud teda isegi kuningaks pidada, kui arvesse võtta tema loomulikku elegantsi, põlglikke silmi ja tema uhket pääd vastu punarohekat merd. Aga tema polnud mingi kristlik kuningas, ennem oli ta mõni must despoot, pooleldi greeklane, pooleldi aasialane, kes neil päevil, kus pärisorjus alles moes oli,

Vabadussõja muuseumist Tallinnas.
Vabadussõjaegse vägede ülemjuhataja kabinett.

ülalt alla vaatas Vahemerele, oma laevale ja oigavaile orjadele. Samuti oleks paistnud ka mõne türanni kuldpruun nägu tumeroheliste õlipuude lehestiku ja sügavsinise taeva tagapõhjal, arutas Syme endamisi.

„Kas lähete nüüd kokkupõrget saavutama?“ küsis professor tõredalt, nähes Syme'i liikumatu seisatavat.

Syme tühendas viimase klaasi sätendavat viina.

„Lähem,“ ütles ta ja näitas käega markii ja tema kaaslaste poole, „lähem koosolekule. See koosolek sääli ei meeldi mulle. Tahan kogu koosoleku suuremast ja inetumast mahagonivärvilisest ninast kinni võtta.“

Ruttu, kuigi mitte päris kindlalt, läks ta minema. Teda nähes kergitas markii üllatatult oma Assüüria kulme, kuid naeratas viisakalt.

„Teie olete mr. Syme, kui ma'i eksi?“ ütles ta.

Syme kummardas.

„Ja teie olete markii de Saint Eustache,“ ütles ta lahkelt. „Lubage endal ninast kinni võtta.“

Ta kummardus, et oma kavatsust teostada, kuid markii pörkas tagasi nii, et tema tool ümber kukkus, ja kaks torukübaras härrat peatasid Syme'i õlgadest.

„See inimene haavas mind!“ püüdis Syme suuril liigutusil seletada.

„Haavas teid?“ hüüdis härra, kel auleegion rinnas. „Millal?“

„Oo, just praegu,“ ütles Syme kõikumatult. „Tema haavas minu ema.“

„Haavas teie ema?!“ hüüdis härra uskumata.

„Jah, aga igatahes minu tädi,“ ütles Syme.

„Aga kuidas võis markii praegu teie tädi haavata?“ ütles teine härra põhjendatud imetusega. „Markii istus ju kogu aeg siin.“

„Aga mis ta ütles, selles on asi,“ tähendas Syme tumedalt.

„Ma pole sõnagi lausunud,“ ütles markii, „välja arvatud märkus muusikakoori kohta. Ütlesin ainult: hästi mängitud Wagneri kuulan häämeelega.“

„Sel märkusel on tagamõte minu perekonna kohta,“ ütles Syme kindlalt. „Minu tädi mängis Wagneri halvasti. See oli piinlik asjaolu. Meid on sellega alati haavatud.“

„See on väga haruldane,“ ütles auleegioniga härra ja vaatas kahtlevalt markiile otsa.

„Oo, kinnitan teile,“ rääkis Syme tõsiselt, „kogu teie kõnelus oli tumeda tagamõttega minu tädi nõrkuse pihta sihitud.“

„See on lollus!“ ütles teine härra. „Mina näiteks pole poole tunni jooksul midagi muud öelnud, kui et selle musta päega tüdruku laulu armastan.“

„Noh, sääli see on jällegi!“ hüüdis Syme pahandatult. „Minu tädil olid punased juuksed.“

„Mulle näib,“ ütles teine, „et teie otsite lihtsalt ettekäänet markii haavamiseks.“

„Püha Jüri nimel!“ ütles Syme ümber pöördues ja rääkijale silma vaadates. „Küll olete teie nutikas!“

Markii tõusis vätkuval silmil nagu tüger.

„Norite minuga riidu?!“ karjus ta. „Tahate minuga võidelda! Jumala nimel! Kellelgi pole kunagi vaja olnud kaua seda soovida. Need härrad on ehk nõus minu eest talitama. Veel on neli tundi päevavalgust. Võitleme täna õhtul.“

Syme kummardus imelise viisakusega.

„Markii,“ ütles ta, „teie teguviis on teie kuulsuse ja vere kohane. Lubage, et ma silmapilguks nende härradega nõu pean, kelle kätte mina oma saatuse mõtlen usaldada.“

Kolme pika sammuga oli Syme oma kaaslaste juures. Need, kes olid näinud tema viinatokitatud kallaletungimist ja kuulnud tema ogaraid seletusi, vahtisid talle üsna üllatatult otsa. Sest praegu, kus ta nende juure tagasi tuli, tundus ta päris kainenena, näis ainult pisut kahvatu, ja rääkis vaikselt ning praktilisel kirglusel.

„Tehtud,“ ütles ta kähisevalt. „Temaga on võitlus kindel. Kuid kuulake hoolsasti. Lobisemiseks on aega vähe. Teie olete minu sekundandid ja kõik oleneb teist, Teie peate nõudma, järelandmata nõudma, et kahevõitlus sünnib alles homme päälle kella seitset, nii et markii kella 7.45 Pariisi rongi tarvitada ei saaks. Jääb ta

sellest maha, siis jääb tema kuritöö tegemata. Nii lühikese aja pärast ei või ta muidugi kokkuleppes loobuda. Ja ta ei loobugi ka. Tema valib paigaks muidugi mõne vahejaama läheduse, kust ta veel õigeks ajaks rongile pääseks. Tema on hää mõõgavehkleja ja ta loodab mu parajaks ajaks surmata, et nõutavaks silmapilguks oma eesmärgile jõuda. Kuid ka mina oskan mõõka tarvitada ja ma loodan teda niikaua kinni pidada, et ta rongist maha jääb. Pääle selle võib ta mu tappa, kui see teda suudab lohutada. Mõistate? Väga hää, lubage siis, et teid oma meeldivate sõpradega tutvustan.“ Ja ruttu viis ta nad üle promenaadi ning tutvustas neid markii sekundantidega, andes neile väga aristokraatlikud nimed, mida nad vist kunagu varem polnud kuulnud.

Syme'i tabasid ajuti erilised terve inimaru valingud; see oli tema iseloomulik joon. Need olid (nagu ta seda oma ootamatu mõtte puhul prillide suhtes tähendas) luulelised intuitsioonid ja mõnikord tõusid nad vaimustatud prohvetlikkuseni.

Käesoleval korral oli ta oma vastaste viisakusega õieti arvestanud. Kui sekundandid markiile teatasid, et Syme võib ainult homme hommikul pärast kella seitset võidelda, taipas ta kohe, et tema ja ta ülesande vahele Pariisis tõsine takistus on ilmunud. Loomulikult ei võinud ta oma sõpradele kavatsetud pommiviskamisest rääkida ja nõnda valis ta just Syme'i oletatud tee. Ta volitas sekundante kohtamispaiga kuskil raudtee ääres valima ja kõik muu usaldas võitluskäigu saatuslikkuse hoole.

Kui ta siis väga külmalt võitlusväljale ilmus, poleks küll keegi võinud aimata, et oli oma reisi pärast pisut mures. Käed taskus, õlgkübar kuklas, ilus nägu väljakutsuvalt vastu päikest — nii tuli ta. Kuid väga imelikult ja õndselt pidi see mõjuma, et tema saatjaks polnud ainult sekundandid mõõgakastiga, vaid lisaks veel kaks teenrit, kes kandsid reisikohvrit ja söögikorvi.

Varajase tunni pääle vaatamata küttis päike juba kõik palavaks ja Syme oli ebamääraselt üllatatud neist paljuist lilledest, mis särasid kulla ja hõbedana kõrges, seltskonnale peaaegu põlvini ulatuvas rohus.

Peale markii olid kõik tumedas ja pühalikus riides, pääs mustad kübarad kui tahmatorud. Eriti paistis väike doktor ühes oma mustade prillidega nagu mõni veiderdusest osavõtja. Tahes või tahtmata pidi Syme seda koomilist vastolu tundma, mis oli selle matuetaolise korralduse ja lopsaka ning särava heinamaa vahel, kus kasvasid igal pool metslilled. Tõepoolest aga polnud kollaste lillede ja mustade kübarate vastolu midagi muud kui ainult traagiline vastolu kollaste lillede ja musta talituse vahel. Paremalt pool oli pisut metsa. Kaugel tema pahemal pool seisis raudteeliini pikk kõverik, mida tema, nii-

õelda, markii vastu pidi kaitsma, sest sellele oli ju raudtee eesmärgiks ja pääseteeks. Otse enda vastu, teisel pool vaenlaste musta rühma, nägi ta värvilise pilvena seisvat väikese mandlipõõsa täis õisi kauge mere nõrgal tagapõhjal.

Auleegioni liige, nimega kolonel Ducroix, lähenes professorile ja dr. Bullile suure viisakusega ja soovitas, et toimetus teostataks võimalikult ruttu.

Syme aga oli dr. Bullile kõigi sääduste järel kindlasti pähe tagunud nõuda, et võitlus seni kestaks, kuni üks vastastest võitlusvõimetuks saab, missuguse nõudmise siis ka dr. Bull esitas — halvas Prantsuse keeles küll, kuid suure auväärilikkusega. Syme oli otsustanud, et hoidub markiid võitlusvõimetuks tegemast samuti nagu hoiab ka iseend võitlusvõimetuse eest vähemalt kahekümne minuti kestes. Selle ajaga jõuaks Pariisi rong neist juba mööda vurada.

„Oma osavuse ja jõu poolest kuulsale mehele, nagu seda on härra markii de Saint Eustache,“ ütles professor pühalikult, „võiks ju üsna ükskõik olla, missugune võitlusviis kindlaks määratakse, kuna aga meie volitajal kaaluvad põhjused on võitluse pikendamiseks, põhjused, mida pisut piinlik oleks selätada, kuid mille ausat loomu mina võin. . .“

„Aitab!“ lipsas markii suust selja taga, kelle nägu äkki tumenenud. „Lõpetame rääkimise ja hakkame pääle,“ ja oma kepiga niitis ta mingisugusel pikal lillil pää otsast.

Syme mõistis tema kärsitust väga hästi ja loomusunniliselt vaatas ta üle öla raudtee poole, kas ehk rong ei paista juba. Kuid silmaringil polnud mingit suitsu näha.

Kolonel Ducroix põlvitas maha ja võttis relvakasti lahti, kust nähtavale tuli paar sarnaseid mõõku, mille päikesepaiste kohe paariks helen-davaks valgusjoaks muutis. Ta ulatas ühe mõõga markiile, kes ta ruttu ja kõhelemata pihku haaras, ja teise Syme'ile, kes teda tõttamata painutama ja kaaluma hakkas, nagu seda lubas auväärilikkus. Siis võttis kolonel teise paari mõõku välja, andis ühe dr. Bullile ja jättis teise endale ning viis vastased kohale.

Mõlemad mehed olid kõrvale heitnud oma kuued ja vestid ning seisid, mõõgad käes. Sekundandid seisid oma mõõkadega mõlemal pool võitlusliini, kuid nemad kandsid alles oma musti saterkuubi ja kübaraid. Vastased tervitasid. Kolonel ütles rahulikult: „Nüüd!“ ning mõõgad puutusid kõlinal kokku.

Kui kokkupuutunud mõõkade klirin mööda Syme'i käsivart üles võbises, langes temast igasugune fantastiline hirm, nagu see sünnib inimesega, kes ärkab erutavast unenäost. Veel mäletas ta väga selgesti, mäletas nagu meeltepettust, kuidas hirm professori ees polnud muud midagi kui türanniline luupainaja kartus ja kui-

das hirm doktori ees polnud muud kui teadusliku õhutühja ruumi kartmine. Esimene hirm tähendas, et võib mingisugune ime sündida, teine, loctusetum ja moodsam — et ei või kunagi mingit imet sündida. Ta mõistis — need hirmud olid ainult ettekujutus, kuna ta aga praegu seisib tõsiasja ees, mis tähendas elu ja surma. Tal oli tunne nagu inimesel, kes kogu õõ unes näinud kuristikudesse kukkumisest ja kes hommikul, mil unest ärkas, pidi üles poodama. Sest niipea, kui nägi päikest oma vaenlase sirutatud mõõgal helkivat, ja niipea, kui tundis kahe teraskeelega puutumist, mis paindusid nagu elavad olevused, teadis kohe, et tema vaenlane on kohutav vehkleja, ja et tema viimane elutunnike võib olla on tulnud.

Imelikult elavaks ja väärtuslikuks muutus talle kogu maa ümberringi ja rohigi jalge all. Ta tundis elu armastust kõiges elavas. Talle näis peaaegu, et kuuleb rohu kasvamist; talle tundus, et silmapilgul, kus tema siin seisab, tõusevad uued lilled ja lõõvad õilmitsema — veripunased ja helekuldsed ning -sinised lilled, mis viimistlevad oma iluga kevade toredust. Ja kui ta üürikesekski oma pilgu võis lasta eksida markii rahulikust, jõllitavast ja hüpnootilisest silmast, nägi ta väikest mandlipõõsast merepinna tagapõhjal. Tal tõusis tundmus, et kui mingisuguse ime tõttu täna eluga pääseks, siis oleks valmis igaveseks selle mandlipõõsa ette jääma, ja ei sooviks enam midagi muud siin ilmas.

Kuna aga maa ja taevas ning kõik muu talle elava iluna esinesid, nagu seda näeb ainult kaotsi läinud asjus, oli tema teine pool pääaju selge kui klaas; ja ta tõrjus oma vastase kallale tungimised mingisuguse masinvärgi täpsusega tagasi, mida ta endast varem kunagi poleks võinud oletada. Kord marastas vaenlase mõõgaots tema käerannet, nõudes pisut verd, kuid seda kas ei pandud tähele või temast mindi vaikides mööda. Üks ja teine kord püüdis ta ka ise kallale tungida ja paar korda tundus talle, nagu oleks ta vastast tabanud, aga kuna ei mõõgal ega vastase särgil verd polnud näha, siis pidi ta küll eksituses olema. Pääle seda tuli väike vaheaeg ja vahetus.

Kartes, et ta kõik võib kaotada, muutus markii hangunud pilk elavamaks ja lipsas üle õla paremale poole raudteele. Kui uuesti Syme'ile otsa vaatas, oli tema vaade vaenulik, ja nüüd jätkas ta võitlust nagu kahekümne relvaga. Kallale tungimine oli sedavõrd kärmas ja äge, et üks läikiv mõök tundus läikivate noolte sajuna. Syme'il polnud vähematki võimalust raudteed silmas pidada, kuid temal polnud selleks vajadustki. Tema aimas markii äkilise hullustuse ägedust selletagi: Pariisi rong pidi paistma.

Aga markii haiglane energia tõi lõpuks talle endale kahju. Kaks korda lõi Syme ennast

kaitses vastase mõõgaotsa kaugele üle võitlusliini välja ja kolmandal korral andis ta nii kärma vastuhoobi, et selle puutumises enam mingit kahtlust polnud. Syme'i mõök paindus sõna otsekohehes mõttes markii kehas, millesse oli tunginud. Syme oli oma pistes samuti kindel, nagu aednik oma labidas, mille ta maa sisse vajutab. Kuid markii kargas komistamata tagasi ja Syme vahtis ogarana oma mõõgaotsa: säääl polnud veremärki.

Üürikeseks valitses kangestunud vaikus, siis tungis Syme omakorda ägedasti vastasele kallale, kuna teda sääljures õhetav uudishimu valdas. Üldiselt oli markii vististi parem vehkleja kui tema, nagu ta seda alguses kohe oli taibanud, kuid praegusel silmapilgul näis ta hajameelsena, mis temale kahjulik. Ta võitles tui-malt, isegi lõdvalt, ja alatasa vaatas ta raudtee poole, nagu kardaks seda rohkem kui teravat terast. Syme aga võitles kirglikult, ehk küll ettevaatlikult, täis vaimlist viha, ihates seletada oma veretuma mõõga mõistatust. Seks otsarabeks püüdis ta enam markii kaela ja pääd tabada kui tema keha. Poolteist minutit hiljem tungis tema mõök markiile lõua alla kaela, kuid tuli veretumalt välja. Pooleldi hullumeelsena virutas ta uuesti ja markii palgele oleks pidanud ilmuma verine haav, kuid polnud mingit märki.

Silmapilguks muutus taevas üliloomuliku hirmu tõttu Syme'i silmas jällegi mustaks. See inimene oli äratehtud, sõnad olid päälle loetud, kindlasti! Praegune vaimline hirm oli koledam kui see pöörasus, mida sümboliseeris teda tagajav halvatu. Professor oli lihtsalt tont, see mees aga oli kurivaim — võib olla vana saatan ise! Igatahes, see oli kindel, sest kolm korda oli inimese mõök talle kehasse tunginud ja mitte mingit märki teinud. Kui Syme'il see mõte pähe turgatus, ajas temas miski end uhkesti sirgeks ja kõik, mis temas hääd, laulis nagu kõrgel õhus: nõnda laulavad tuuled ülal puudes. Ta mõtles kõigi loomulikkude asjade päälle, mis temaga juhtunud: mälestas Saffron Pargi hiinalatenaide, punaste juustega tüdrukut aias, ausaid õllejoojaid merimehi doki juures kõrtsis, oma ustavaid seltsimehi, kes ta juures seisavad.

(Järgneb).

TUBAKAVABRIK
„LEO SCHEER“
VÕISTLEB SÜNDIKAADIGA
E E S M Ä R K :
KÕRGEVÄÄRTUSLIK KAUP-ODAV.

Mõtteid inimsoo tõutervisest.

Ed. J-on.

Inimsoo tõutervis ja tõuparandamine on saanud tänapäeva moodsamaks päevaküsimuseks; inimeste tõu parandamise probleem valdab meeli mitte ainult välismaadel, vaid ka meil, mida tõendab rohkearvuline osavõtt sellekohastest ettekannetest ja loengutest.

Meil töötab Tartus juba üle aasta tõutervisest selts, mille eesotsas seisavad ülikooli ümber koondunud teadusmehed. Mõne aja eest võttis ka Eesti arstidepäev vastu rea otsusi, mis otsekoheselt juhitud tõutervisest parandamiseks.

Kui rääkida inimsoo tõu parandamise tarbest, siis peab muidugi olema süмптоome, et inimeste üldine vaimline ja kehaline kvaliteet on langemas. Statistika ja sellekohased tähelepanekud tahavad tõendada, et see on tõesti nii.

Tegelikus elus võib näha igal sammul, et enamarenenud inimestel on vähem järeletulijaid kui vähemarenenud. Tähti on vaimliselt vähearenenud ja kehaliselt ebatäiuslikkudel inimestel silmatorkavalt palju lapsi.

Kui nüüd võtta arvesse, et pärivussaaduse järele järeletulev sugu paratamatult peab suurel määral omandama oma vanemate vaimlisi ja kehalisi omadusi, siis peab neid kartusi lugema õigustatuks.

Mitte aluseta ei juhi tõutervendamist propageerijad õpetlased tähelepanu kuritegevuse järjekindlale kasvamisega meil ja mujal. Nagu möödunud aasta statistika kuritegevuse kohta Eestis näitab, ei ole kasvanud mitte ükski niisuguste kuritegude arv, mis on otsekoheselt seotud aineliste põhjustega, näiteks vargused, riisumised ja röövmõrtsukatööd, vaid ka tapmised, vägistamised, enesetapmised jne. Siin ei võiks põhjusi otsida ainult sõiaaja järeelmõjudest, vaid peaks arvestama ka inimeste üldise vaimlise kvaliteedi langusega.

Eugenika on uue teaduse nimi, mis käsitleb inimeste tõu parandamise küsimust ja abinõusid selle teostamiseks.

Teades, et alaväärtuslikkudel subjektidel, nimelt degenerantidel, elukutselistel kurjategijatel, kroonilisi haigusi põdejatel ja vaimuhaigetel harva on terve järeletulev sugu, nõuavad eugenistid, et niisugustel isikutel keelatakse abiellumine enne sunduslikku suguvõimetu tegemist.

Kõik kurjategijad, vaimuhaiged ja parandamatult kidurad tulevad eugenistide arvates teha suguvõimetu steriliseerimise, kastreerimise või mõnel teisel teel. Alles peale selle, kui niisugustel alaväärtuslikkudel subjektidel arstlikul teel võimatuks on tehtud sugu edasi anda, võiks lubada neil abiellu astuda.

Teiseks abinõuks kidurate laste sündimise ärahoidmiseks oleks sunduslik arstitunnistuse nõudmine terviseliku seisukorra kohta kõigilt abiellu astujalt, nagu see juba maksma pandud mõnes Ameerika osariigis.

Arstlikul läbivaatusel otsustatakse, kas võib lubada abiellu astuda kohe, kas lubada seda alles mõne aastase terviseparandamise järele või üldse mitte lubada.

Kaudsetest abinõudest võiks nimetada võitlust joomise ja haiguste, eriti suguhaiguste ja tiisikuse vastu, ning sotsiaalsete elutingimuste parandamist.

Samuti soovitatakse suuremat tähelepanu pöörda tervishoiu õpetusele koolides ja tervishoidlikkude teadmiste populariseerimisele.

Need on nõudmised, mis on teostatavad ja mille on omaks võtnud suurem hulk arste. Kuid eugenistid lähe-

vad veel kaugemale, nõudes euthanaasiat, s. o. valuta ja kiiret surma kõigile parandamatuile haigetele ja sündinud vigastele.

Vanad spartalased surmasid päale sündimise kõik vigased ja kidurad lapsed, hoides seega oma tõu tugeva ja terve.

Sellest ajast saadik on vaated palju muutunud, kaastunne ja haledustunne läinud tõesti liiale. Nüüd hoitakse ja kasvatatakse varjupaikades üles olevusi, kes on sündinud lootusetult vigastena ja puudulistena. Kõigi abinõudega püütakse pikendada nende elus, mis on algusest lõpuni täis ainult kannatusi. Seega võideldakse looduse enese vastu, mis kõigi elavate olevuste õnneks on väljasuremisele määranud nõrgad ja puudulikud.

Need kidurad olevused, keda meil ei lasta kaduda loomulikult teel, annavad oma järeletulevale soole edasi kõik oma vaimlised ja kehalised puudused, suurendades seega alaväärtuslikkude inimeste arvu.

Niisugused degenerandid ja vigased lasuvad raske koormana inimkonna õlgadel. Selleks, et need õnnetud olevused võiksid oma pimarikast elu pikendada, peavad terved töötama kahevõrra, kuna samal ajal palju terveid ja elujõulisi lapsi peab alatoitluse all kannatama ja isegi nälgima.

Õigusega küsitakse: kui see kidur olevus või parandamatu haige ei või enam terveks saada, miks pikendada tema elu? Miks hoitakse aastakümneid parandamatuid hullumeelseid? Kas ei peaks neile lihtsast kaastundest võimaldama kiiret ja valutut surma?

*

Eugenistide nõudmistest on palju põhjendatud ja õiget, iseküsimus on, kui palju nendes on teostatavat praeguste vaadete juures. Kuid üleliigne pole ikord mõelda ka inimese enda päale.

*

Lord Robert Cecil.

Üheks tähtsamaks praeguseks rahuaadete kandjaks tegelaseks Inglismaal nimetatakse lord Robert Cecil'i juba 60. aastat poliitika-meest. Ilmasõja ajal oli ta Inglismaa blokkadiministriks. Kuid kohe sõjariistaderahu tegemise järele lahkus ta sellest ametist, osa võtmata rahulepingu tegemisest võitja poole esitajana. Rahvasteliidus ei esita ta Inglismaad vaid Lõuna-Aafrikat.

*

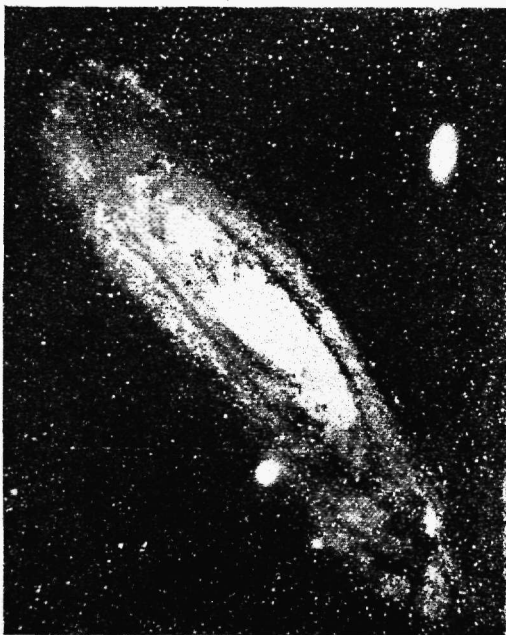

Moodsa maailma lõpmatus.

Tähtis leid Mount-Wilsoni observatooriumis Ameerikas.

Teatavasti arvati juba ammu, et meie päike ühes kõigi oma planeetidega on ainult väike liige meie nähtavas tähtedeilmas, n. n. linnutee süsteemis. Käesoleva aastaja algul tehtud uurimistest võis õige kindlaid andmeid tuletada linnutee kuju suuruse kohta, niisama ka müürata, kuskohal selles linnutees asume meie.

Osutus, et linnutee on läme moodustus, koosnedes miljonitest päikestest ühes nende planeetidega. Meie asume peaaegu selle linnutee keskkohas, ainult veidikene põhjapoolle. Linnutee on nii suur, et valgus, mille kiirus on teatavasti 300.000 kilomeetrit sekundis, tarvitab

Andromeda udukogu.

15.000 aastat, et jõuda linnutee kaugemalt tähilt kuni meieni.

Küsitavaks jäi aga, kas oleme meie, s. o. meie linnutee tähtede süsteem, ainukesed omasarnased ilmaruumis, või on veel teisi sarnaseid linnuteid. Selle üle vaieldi viimase ajani. Ühed ütlesid, et moodustused, mis astronoomias tuntud spiraaludude nime all, esitavad meie määratud tähtede süsteeme, mis oma suuruse poolest täitsa võrreldavad meie linnutee süsteemiga, paistes meie väikese spiraalududena ainult oma muinasjutulise kauguse tõttu. Teised vaidlesid sellele vastu. Nende arvamise järele olid spiraaludud ikkagi meie linnuteega seotud ja palju vähemad kui viimane. Nende tekkimine võis ka erineda linnutee süsteemi tekkimisest, sest sarnases suures süsteemis, mis küll enam-vähem ühiselt suurest ürgaine tombust tekkinud, võib arenemine igas nurgas ise rada käia.

Väga huvitav on leid, mis Mount-Wilsoni observatooriumis 1924. aasta vaatluste najal lõpulikult selgub. Nende vaatluste najal võib väga kindlate andmetega leida ühe spiraaludu, nimelt suure Andromeda udukogu, kauguse. Selleks annavad meie võimaluse n. n. tsefeiidid — iseliiki muutlikud tähed.

Kui sarnase tähe muutuvuse periood või valde on antud, siis on sellega ka õige kindlasti antud tema tõe-

line heledus. See on astronoomias juba tuntud asi ja seda võib ka teoreetiliselt põhjendada. Tähe näiva heleduse ja tõelise heleduse järele võib matemaatiliselt täpselt arvutada aga tema kauguse.

Nüüd on Mount-Wilsoni observatooriumis Andromeda udukogus sarnaseid tsefeide leitud ja nende najal ka arvatud selle udukogu kaugus, mis osutus üle 1½ miljoni valgusaasta. Valguskiir tarvitab seega 1½ miljoni aastat, et jõuda säält meieni!

Miks ei võiks sama kaugel või kaugemalgi olla ka teised spiraaludud? Ja kui nad nii kaugel on, siis peavad nad tingimata ka väga suured olema, et meile üldse paista.

Seega peaks oletama, et meie linnutee pole ainuke omasarnane. Moodsa ilma ruum on väga suur, miljoneid valgusaastaid. Suured linnuteed on temas ainult väikesed mateeria saarekesed.

R. L.

Tuleviku jõuallikas — aatomite energia.

Kartus praeguste kütteinete tagavarade lõppemise pärast nende järjest suureneva tarvitamise tõttu sunnib teadusemehi otsima uusi energiaallikaid, millest ka loodus rikas on, nagu uuemad uurimised tõendavad. Missugused määratud tarvitamata jõutagavarad looduses peituvad, tõendavad raadioaktiivteede nähtused, rääkimata veel aatomitest, milles määratu hulk energiat peitub.

Õige väike hulk broomilist raadiumi tõstab oma ümbruse õhu temperatuuri mõne kraadi võrra ja samal ajal saadab ilmaruumi vahetpidamata määratu arvu elektriga täidetud jaokesi. Raadiumi täieliseks lagunemiseks kulub 5000 aastat. On välja arvatud, et ühes grammis raadiumis peitub energia hulk, millega 10 miljoni liitrit vett võib nulli päält keemispunkti ajada.

Mitmed nähtused sunnivad eeldama, et raadioaktiivteed ei ole omane mitte ainult raadiumile ja temale sarnastele elementidele, vaid ka kõigi teiste elementide aatomitele. Vahe on ainult selles, et raadiumi juures on see energia väljalagunemine nähtav, teiste elementide juures aga mitte. Kui nende elementide juures võimalik oleks kuidagi välismõjude abil aatomite lagunemist esile kutsuda, siis saaks neis peituvat energiat kasutada.

Meie praegune energia saavutamise viis põhineb põlemisprotsessil, s. o. süsiniku ja hapniku ühendamises sõehappeks, mille juures jäävad nende oluste aatomid muutmatuks. Selle juures saadakse ühest kilogrammist sütest 7000 kalooriat soojust, mis on võrdlemisi väike arv. Kui meil aga korda läheks sõe aatomeid purustada ja neis peituvat energiat tööle rakendada, siis jätkub 50.000 hobusejõulise ookeaniauriku käimapanemiseks ühest kilogrammist sütest kümneks aastaks. Kuigi seni veel abinõu pole leitud, kuidas aatomite energiat kasutada, võib loota, et edenev teadus ja tehnika kord ka selle keerulise probleemi lahendab.

Neil muinasjutulistel tulevikuväljavaadetel on aga ka oma varjuküljed. Kuigi niisugused määratud jõutagavarad kultuuri suurte sammudega edasi viia võivad, on nad ka kohutavateks hävitusabinõudeks. Aatomite energiat kasutades võiks ühe püssilaenguga terve linna maa päält hävitada.

—ste.

Naise ja mehe iseloomu põhijooned.

Uurimused ja tähelepanekud psüholoogias on näidanud, et mehe ja naise iseloomu üksteisest erinemine ja lahkiminek alaliselt kasvab, nagu teostub kogu arenemiseki üldine differentsatsioon ja mitmekesisustumine.

Eriiselt selgelt tuleb esile mehe ja naise hingealline lahkiminek, mida ei või sugugi nõnda iseloomustada, nagu oleks selle lahkimineku aluseks ainult ühe või teise vaimuomaduse ülekaal, ent lahkiminek on põhjalik vaimuomadustes enestes.

Naisel on eriline huvi otse ümbritsevate nähtuste, valmis asiade ja reaaloode vastu, mehel on seevastu rohkem huvi kaugema tuleviku, alles sündivate ja abstraktsete nähtuste vastu. Vaimlise elevuse, paindumise ja vastuvõtlikkuse poolest on naine mehest kaugel ees. Seda väidet kinnitab juba see asjaolu, et naised niisugustest mõteteadlastest lugu peavad, kes nähtusi konkreetset, usuliselt ja individuaalselt käsitavad, näiteks Schopenhauer, Plato, Aurelius j. t.

Iseäranis valdab naisterahva hingeelu usutunne. Hawelock Ellis tõendab paljude tähelepanekute najal, et 99 juhtumisel sajast on mehed igasuguste uuenduste ja revolutsioonide tekkimiseks tõuke annud, kuid naine oli alati esimesena valmis tekkinud liikumist tunnustama. See tõendab, et naise iseloomule on omane mitte sedavõrd uute väärtuste loomine kui võrd juba asetleidnud liikumisega ühinemine, selle passiivne omandamine ja teatud määral ka edasiarendamine.

Naine on kergemini kui mees alluv võõrale mõjule ja tema ergukava on kergemini ärritatav. Kuid naine on ühtlasi ka palju leidlikum kui mees. Samuti on naisel iseloomulik tema kavalus, mis järjest kasvab meieaegse kultuuri mõjul, sest et see naist terve rea igakord kaugeltki mitte põhjendatud eelarvamistega piirab. Kui hingeliselt painduvam olekus, otsib naine alati sellest väljapääsu ja selleks tuleb temal tihti valet, varjamist ja kavalust appi võtta — tihti tuleb end vabandada naivteediga ja teadmatusega.

Leidlikkus, ettevaatlikkus, salalikkus ja kavalus kui naise hingeelu erilised omadused teevad naise kohaseks iseäranis ühel väga vastutusrikkal ühiselu alal — poliitika ja diplomaatia alal. Neil aladel suudab naine tähtsat osa etendada, kuna ta teistel aladel mehest maha jääb.

Juba vanemal ajal olid diplomaatlikud asjad naiste kätte koondatud. Ajaloost on meil teada suurte poliitike naiste teod, nagu Inglise kuninganna Viktoria, Austria keisrinna Tereese ja Katarina II Venemaal. Samuti on naise mõju suur sisepoliitikas. Tarvitseb ainult meele tuletada n. n. „poliitilisi salonge“, millest võiks nimetada krahvinna Boufflersi, hertsoginna Grammonti, Estrades'i, krahvinna Ignatjevi ja Paanini salonge, millel ka välispoliitiline mõju ei puudunud.

Palju vähemate tagajärgedega on naine end teistel eluvaldel avaldanud, nagu kunstis, teaduses ja mõtte-teaduses. Näiteks on tuhanded naised raid- ja maalikunsti alal töötanud, kuid keegi nendest ei ole kuulsust omandanud. Kirjandus näib naistele kättesaadavam olevat, kuid siingi ei ole nad suuri tagajärgi saavutanud. Samuti ei ole naine tagajärjekalt loovat tööd teinud ka muusika alal, kuigi naised muusika kallal kaua ja hoolisasti tööd teinud. Kuid siin piirdub kõik ainult passiivse omandamisega.

Seevastu on aga naine hääde tagajärgedega töötanud teatri alal. Hiljuti kirjutas Bechaumont, et keegi näitlejaist pole suutnud nii sügavasse oma kunstisse süveneda kui kuulsad naisartistid Clairon, Doumesnille, Caussin ja Dangeville. Samuti on kõigile tuntud Sarah Bernard, Eleonora Duse, Gsovskaja, Knipper-Tshéhova j. t.

Suur on naise mõju mehe pääle ka veel selles mõttes, et sugulised vahekorrad avaldavad mõju ja vastustavad meest loovale tööle. Palju sellest, mis mees loonud, oleks korda saatmata jäänud, kui ei oleks olnud seda kaudset mõjuavaldust naise poolt, mis on tihti olnud tõekejooks üldinimliku kultuuri edenemiseks.

Samal ajal on aga niisugused põhjalikud lahkumine-kud mehe ja naise vahel ühiskondlises elus eitavaks nähtuseks, sest siin peitub suurte lahkumine-kute ja umbusalduste alus mehe ja naise vahel. —ste.

Kevade- ja suvemooest.

Meed, kes kõiki moeajaladuigi teavad ja kaugemale tuleviku ulatuvad vaatama, tõendavad, et praegune mood seisvat juurte muudatuste eel, mis pistilafakesi algavat eesoleval juvel ja suuremal hool läbi viidavat tuleva talve keskes. Vahetähtlase aga tõmbavat kevadhooga jooftul moodloojad, juurte mudellfirmade juhid, pistul hinge ja loovat esialgu veel hennises suunas. On ju läinudtalvine stiil leidnud nii palju pooldajaid, — nimelt see pigem poistiline sirgjooneline stiil, lühikest torukleidid, mis nii hästi sobisid jaledeale ja enam-vähem jaledeale ning mis nii imaväärt nooruslikult mõjusid.

Uus, üsna uus mood tahab feelifud jällegi lasta laiemalt lehvida, kuna pihajoon kerfif kõrgemale oma endijele loomulikule kohale — nii siis üldiselt päris kiiduväärt sihid, kuid meie litja tuue ja sügavalt säetud mõõga harjunud filmile tähepäris see ittagi suurt pööret. Kuid pole, nagu tähendatud, tõe jalamaid vaja jälgida uut juuna, kuna üleminef maid pikkamisi mõib teostuda.

Peatume pistul feelifud juures, jellel kõige keerulijemal küsimusel. Seeleit jääb endiselt lühikesteks ja lihtja jaff-kleidina ka kiffakts. Kuid kõil elegandimad õhtutualetid ja jaff-kleidid, samuti lihtjamgi pärasõlmunae kleit, püüavad juba pääseda kuidagi alt laiemaks. Kuid — pange hästi tähele — ei tohi see awardus kunagi olla tagapool, vaid ühifi eespool mõi külgedel. Tagant jääb joon täiesti õgufakts. Kui feelifit on vastemast riidest, siis on vaja sihtepandud moltidega seda awardada; on see kergemast, siis lihtebalt kurrutatud mõi plijeeritud õjadega, mis mõnikord ka iseendast kiffale feelifule pääle panakfe ja seega seda awardust tekitavad.

Jaff-kleitides vaja vahet teha tõe erineva tuju vahel. On olemas lihtjalt jaff-kleit ja teifeks nõndanimetatud „kompleks“, mingi toffulepe kleidi ja mantli vahel. Jaff-kleit ifeendast on lihtne ja lihtne, pehmet willakest riidest mõi meesterahvariide tooffifelt musterdatud. Bluuifiks on kas pikk jumperbluus mõi mõni lihtem lihtne bluus pääle pandud kraega ja kramatiga. Krae mõib ifegi olla tärgeldatud.

Mantlif ja kleidifit kofkuliidetud ülifond aga on praeguife moe lemmikväljendus. Siin mõib wärmide, wormi ja kõifhugu kombinatfioontide poolest luma lõpmata palju wariatfioone ja uudifeid, mis filma oma ifubufe ja weetleuifega nõiub. Kindlasti lõõb see mood meie daamide juures ifelorruga läbi, sest see pole ühifi elegante ja ilus, vaid samuti praktiline. Sellepoolest praktiline, et piffa jaffi mõi mantlif, mis eest hoopis lahtine, mõib walida sääraistes wärmides ja wartyndites, et see mitme kleidiga mõib kooskõlla wiia. Waja maid tähelepanna, et wärmis ja ka materjalis alati walitfeks ühifilus. Mantel olgu õige kiffas ja sirg-

jooneline ja hää jiidiga wooderdatud. Selle woodri tõttu ongi võimalik mantli teha mitme kleidiga kantavaks. Kõige elegandim on muidugi, kui kleit ja wooder on samast jiidist, mis niisuguse lahite mantli juures eriti ilus välja näeb. Seega võib ka vaid woodriiidiga garneeritud kleit küllalt hästi sobida harajale mantlile, või jällegi kleit, milles for-dub woodri iidis domineeriv märk.

Eristi huvi pakub veel käis. Juba kõigepäält küs-tuus: kas on käist või polegi jeda? — jah, on olemas jälle käis, päris korralik piff käis, mis mitmesuguses kujus satub mõita daamide meelepära. Kuid kõva konkurendina pifale märkate pühit lühite, üsna lühite käisele, kuna hoopis käi-jeta kleit moenäitelavalt juba kaob. Piff käis on lahine

või jälle käerandmeist piitsele paelaga kokku tõmmatud, kuna lühite marufas kaunis kitsalt ja wawalt käe laiujelt katab käewart.

Küllalt võimalust pakub praegunegi mood riituda maitselt ja, mis peaaegu, omapäralt. Isejese waimuga naisele ei tõlba pimedajäppäit allumine moele. Tema on mood waid jeta, et näidata juuna ja pooni, mille koostõta-tamisel loob isejese waimiga individuaalne naine — oma moe, oma ülikonna. Tema ei kannu kunagi jeda, mis tüü-tuveni tuhandetena korratakse, kunagi jeda, mis masina ise-jese waimi puudusel täidab tänawaid. Ta loob oma apardi, oma iseloomule ja hingelaadile wastawa ülikonna — oma stiili.

RAADIONURK.

C. M. Freibergi toim.

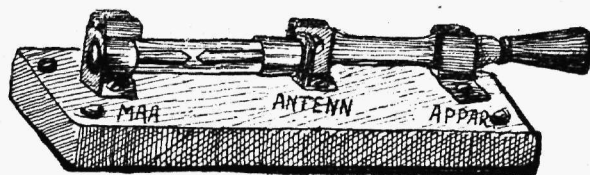
Osalt riikliste asutuste huvi puudumisega, kui ka meie raske majandusliku oluga on seletatav, et Eestis raadio seni kindlat pinda ega laialdasemat tarvitamist pole leidnud. Meie küll igati alahinnatud raadio asjaar-mastajate pere pole end veel suutnud seni organisee-rida. Meil puudub riiklik korraldus, asjaarmastajate or-ganitsatsioon, erikirjandus, oma saatejaam jne. Meil on aga, nagu väga umbkaudsete andmete järele võiks otsustada, vast üle riigi oma tuhat vastuvõtteaparaati ja veel palju enam raadiost huvitatuid. Meil leidub ama-tööre, kes raadiotehnika arenemisega väljamaal täiesti sammu peavad. Kõik see annab tõulke tegutsemiseks.

Üks meie suurematest puudustest on — erikirjan-dus. Eriline raadioajakiri ei ole majanduslikkudel põh-justel mõeldav, olugi et teda üheks tähtsamaks tururiks raadio edendamisel tuleb lugeda. Et siiski raadioas-jaandust vähegi jalule aidata, on „Agu“ otsustanud või-malust mööda tähelepanu ka raadiote pühendada, seda „raadiourga“ näol. Olgugi, et ruum väga piiratud, tu-levad siiski kõik elulisemad küsimused siin käsitlesele. Ja need oleksid: üldine organisatsioon, andmed asja-armastajatele iseheitajatele, raadio uudised ja praktili-sed näpunäited. Raadioamatööril olgu ka sõna ütelda

tema kohta käivate säaduste ja määruste väljatöötamisel. Raadiourgas peab amatööril võimalus avanema oma seisukohta väljendada. Ka juhtnöörid aparaatide isehei-tamiseks, peavad ruumi leidma.

Seepääle vaatamata, et käsitatud materjal väga konseptiivne, loodab raadiourk ikkagi midagi raadio-asjaanduse eduks ära teha ja loodab kõigi asjast huvi-tatute poolehoidu ja häätahlikkust tema vastu.

Piksehädaht ja välisantenn.

Antenni ümberlülitaja ja piksekaitse.

On kätte jõudnud kevad ja ühes seega ka soojemad ilmad, mis endaga kaasa toonud suuremaid elektrilisi laenguid ja pikset, missugused teatud mõttes hädaht-likud. Laialdane on arvamine, et raadioantennid, nimelt välisantennid, piksehädahtu suurendavad, ja seetõttu keelavad mitmed majaomanikud antennide ülesäädmist maja katusele. See kartus näitab aga, et siin on tege-mist asjatundmatusega. Küsimus on väga mitmekülgsel harutamist ja uurimist leidnud ja nende üldtagajärg on: hästi ehitatud antenn maja katuse kohal on hä ääks piksekaitseks majale.

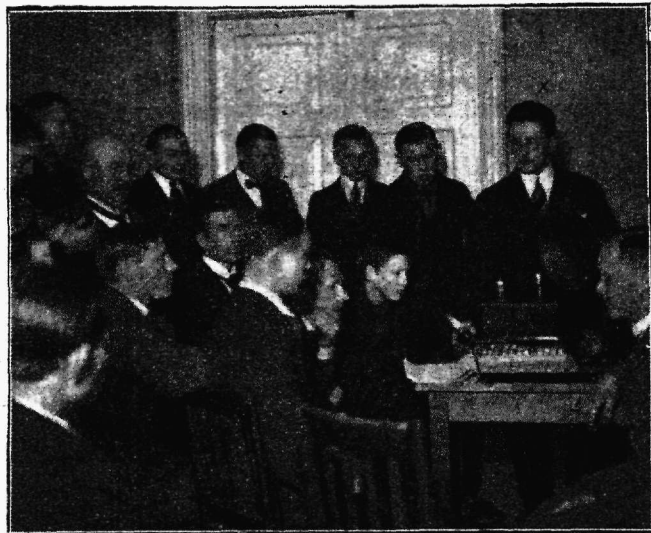
Pääle selle tuleks veel järgmist silmas pidada.

Meile ei ole hädahtlikud ainult otsekohesed pikse-löögid, mis öieti kõige väiksemaks hädaohuks, sest et neid väga harva juhtub, vaid need elektrilised laengud, mis antenni päälle koguvad ja mille pinge väga suureks võib kasvada. Need laengud võivad ka päältnäha ilusa ilmaga tekkida, muidugi sel puhul, kui antenn maast iso-leeritud. Sarnaselt laetud antenn on hädahtlik sellele, kes teda puudutab. Antennile kogunenud elektrilised laengud on suvel sagedaseks nähtuseks ja seepärast katsete igaüks oma antenni nõuete kohaselt ehitada.

Kuidas on siis ehitatud korrapärane antenn?

Missugune ta peaks olema, et kõige paremini vastu võtaks, ei käi siin käsituse alla. Tähtis on silmas pida-da maaihendust, antenni ümberlülitajat ja piksekaitset.

Et antenn hästi piksekaitseks töötaks, selleks on tarvilik väga hää ühendus maaga (maajuhe peaks põhja-veeni ulatuma). Maaihendusjuhe olgu võimalikult ühel

Grupp N. M. K. Ü. raadio - kursustest osavõtjaid saadiku dr. Kallase kõnet 23. veebr. Londonist kuulamas.

joonel antenni allatoomisega ja selleks tarvitagu väikese takistusega traati. Ümberlülitaja on soovitatav väljaspool seinale kinnitada. Ümberlülitajal olgu ka piksekaitse. Meil on praegu sarnaseid antenni ümberlülitajaid piksekaitsesega müügil. Lihtümberlülitajale võib ka juure lisada hariliku telefoni piksekaitse. Igatahes ei ole soovitatav sääl kohal puudulikku isehitatud materjali tarvitada. Kui keegi seni maaihenduseks veetoru on kasutanud, siis ei või seda maaihendust pikse ehk teiste elektrilaengute ärajuhtimiseks kuidagi soovitada, kui veetorustik maja seintes asub. Sel juhul sel tehtagu juba antenni alla uus ja häa maaihendus.

Piksekaitses tähtsust selgitab järgmine: siis, kui aparaat antenni küljes, s. t. kui antenni vool otse aparaati on juhitud, siis koguneks antennile laeng, mis aparaadi kaudu maasse ei saa voolata, sest see pakub poolides väga suurt takistust. Asub aga antenni ja maajuhe vahel piksekaitses, siis kargab säde juba võrdlemisi väikse laengu juures piksekaitses üle ja vool jätab aparaadi puudutamata. Joon, selgitab piksekaitses konstruktsiooni.

Kui eeltoodud silmas peetakse, võib kindlasti ütelda, et maja paremini pikse eest on kaitsitud kui ta seda antennita oli, ja ükski majaomanik ei tohiks sel puhul antenni ülessäadmist keelata.

Juhatusi raadioamatööridele.

Ärge jätke tähele panemata päatelefoni poolust, kui teda kõvendajaga ühendate. Vale poolusega ühendamisest demagnetiseeruvad telefonide alalised magneetid ja muutuvad seega kasutumaks.

Ärge tarvitage anoodpingeks vanu elemente, kui teie hulga raginat ja võõraid häälid ei taha lasta vastuvõttu segada. Anoodpatareid, mille pinged 15% alla normaali langenud, kõrvaldataku tarvitamiselt.

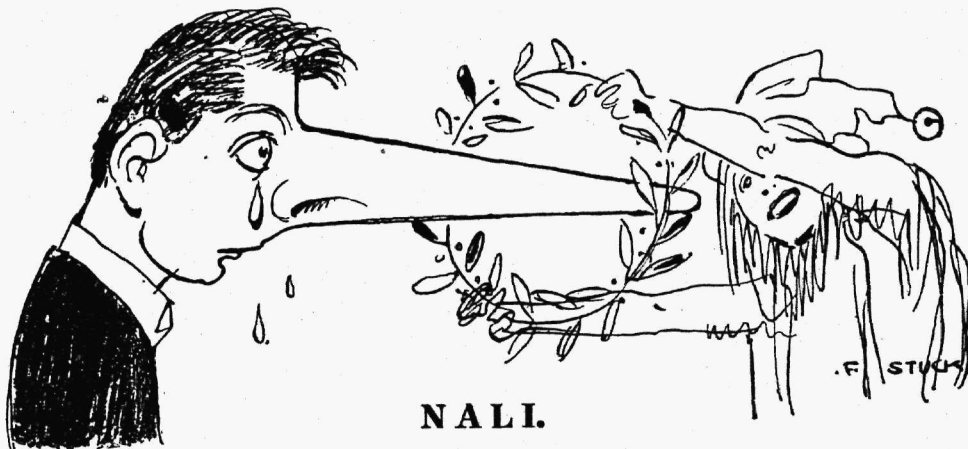
Patareid, mille pinged palju langenud, võib veel teatud aeg kasutada, kui mendega järgmist ette võtta: Eemaldage üksikelemente kattev papp ja lööge nae-

Raadio-amatöör E. J. Simmonds oma töötoas.

Inglise raadio-amatööril E. J. Simmonds'il on õnnestanud sõnumite vahetamine Uue-Meremaa ja Austraalia amatööridega. Simmonds tarvitab umbes 125-vatilist saatejaama, ta töötab päeva ajal 20-ne meetrilistel lainetel. — Mis mõni aasta tagasi ainult hiigla jaamade nagu Nauen'i ja teiste võime piirkonnas, on nüüd juba lihtsal asjaarmastajal oma ehitatud aparaatidel kättesaadav.

laga tsinktorusse paari millimetri sügavaid augukeid, umbes 16—20. Asetage need elemendid siis lühikeseks ajaks küllastatud soolvette. Pääle seda tuleb need lasta ära kuivada ja vanal viisil üksteisest lahutada. Teine, võib olla lihtsam viis, on, kui must pigikate elementide päält ära lüüa ja igasse elementi mõni teelusikatäis soolveti sisse kallata.

NALI.

Pastor noomib oma teenijat ja sõnab talle:

„Kas sul tuleb ka meele, kes on see, kes kuuleb ja näeb kõik, mida teeme, ja kelle eest isegi mina olen kui roomav ussike?“

„See on teie proua.“

*

Õõbrannad omavahel. „Mispärast sa siis ei taha oma kihlatud peigmehega abielusse astuda?“

„Ta on ju uskmatu. Ta ei usu, et on olemas põrgu.“

„Siis sa just peaksid temale minema, sest küllap ta siis ise näeb.“

Kohtus. Kohtunik (kaebealusele): „Teid, härra Süsi, kes teie olete ameti poolest sepp, süüdistatakse selles, et teie olete tulise raudkangi otsaga oma õpipõisile Ärtsile pähe löönud. Mis ütlete enda vabandamiseks?“

Sepp: „Kas mina pidin siis tulise otsa pihku võtma ja külma otsaga lööma?!“

*

Mis on saar. Õpetaja (õpilasele): Ütle mulle, Eedi, mis on saar.“

Õpilane: „Saar on niisugune koht, kuhu ainult paadiga juure pääseb.“

M A L E.

Toim. J. Türu.

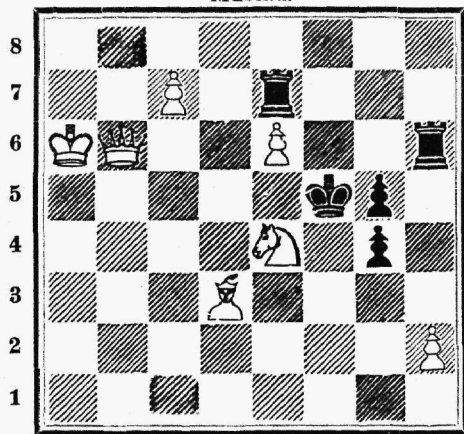
Ülesanne nr. 4.

A. Veismann, Porkuni.

Esitrukk.

Must: Kf5, Ve7 ja h6, Eg4 ja g5 (5).

Mustad.

A B C D E F G H
Valge.Valge: Ka6, Lb6, Od3, Re4, Ec7, e6 ja h2 (7).
Kadu (matt) 2 käiguga.**Lahendajad.**Ülesanne nr. 40. — H. Tombach, E. Laasi, A. Pachel;
„ nr. 41. — J. Kangur, A. Pachel.**Maleülesannete lahendused.**

Ülesanne nr. 40. — 1. L b3—d3. Selle ülesande huvitav idee on musta pääletungi lubamine.

Ülesanne nr. 41.

1. d5—d6

Must lipp läheb nüüd kaduma, kuigi tal kuus ruutu tarvitada.

1. . . . L c7—(b või d)6

Vaata ka a. c5 pääle ei tohi lipp R b3+ pärast minna.

2. R d2—b3+ K a5:a4!

3. V a8:a6+ L d6:a6

4. R b3—c5+ ja valge võidab.

a.

1. . . . L c7—(c6 või b7)

Kui 1. . . . L d7, siis 2. R b3+ K b6 3. V:a6+ ning 4. R c5+ jne.

2. R d2—b3+ K a5—b6

2. . . . K:a4 pääle järgneb 3. V:a6+ jne.

3. c4—c5+

4. R b3—a5+ ja valge võidab.

Berliini meister dr. Lewitt on tihti eduga võiduülesandeid kokku säädnud.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Prof. M. J. Eisen: Kanepi. Viskeid kihelkonna ajalooost. R. Abeli raamatukaupluse kirjastus. Kanepis. 1925. 28 lehek. Hind —.

Fenno-Ugria № 2. Soome-Ugri kultuurileht. 108 lhk. Aastakäik (4 numbrit) 235 mk. Soome, Helsinki. Aurorank. 7. Sisaldab ministri prof. E. N. Setälä kirjutuse Soome-Ugri keeleuurimise saavutustest ja ülesannetest, haridusõnenuku Ollik'u tervituse sugurahvastele, koolinõuniku Matti

Pesoneni tervituse kultuurikoosolekule, dr. Rafael Engelberg'i õnnesoovi Akseli Gallen-Kallelale, lekt. V. Grünthal-Ridala kirjutuse Eesti kirjanikust Eduard Vildest, dr. O. J. Tallgren'i itaaliakeelse tervituse (luuletuse) viimati Soomes võõrsilkäigul olnud P. E. Pavolinile, kirjaniku József Faragó kirjutuse ungarlase I. Sz. Györfy aineter tervitusest karjaste elust Ungari lagendikul ja kooliõpetaja Igon Mösshég'i Komi rahva elust. Pääle selle sisaldab number ühe noore Soomes olnud Ungari agrootoomi usutluse Soome põllumajandusest ja arvustusi, uudiseid ja mitmesugust.

Hendrik Adamson: Kuldblond neitsi. Jutustused ja poemid. 1925. 70 lhk. Hind 100 mk.

Kirjavastused.

Käsitkirjad, mis seni ühel või teisel põhjusel ilmuda ei ole saanud, võib kätte saada „Päevalehe“ majast, III korralt. Toimetus.

Õiendus.„Aos“ nr. 11 on juhtunud pildilehekülgedel piltide allkirjades järgmised eksitavad vead: Pildil *Hiina kalurilaev* peab olema: *Taevapojariigis*, mitte *Taevariigis*. — Pildil *Hispaania diktaator ja kuningas ühises töös* istub vasakul diktaator Primo de Rivera ja paremal kuningas Alfons XIII. Samuti on segav allkiri *Amundseni* pildile sattunud viimase numbril hiljaksjäämise tõttu.**Teadaanne.***Ilmunud 12 numbriga lõpetab ajakiri „Agu“ oma käesoleva kolmanda aastakäigu esimese poole.**Kuna üldised ainelised raskused, mis kõiki puhtkultuurilisi Eesti ajakirju ühteviisi ahistavad, ka ajakirja „Agu“ samuti pole lasknud pääseda täiesti kindlustatud alusele, peab ajakiri käesoleva numbriga oma edasilmumise ajutiselt, esialgul suvekuudeks, katkestama.**Senine järjekindel, kuigi pikaldaselt kestnud lugejaskonna juurekasv lubab loota, et kõige lähemal soodsal võimalusel ajakiri, veelgi põhjalikumalt korraldatult ja oma kultuuriliste ning kirjanduslikkude huvide juures püsides veelgi enam hooleks võttes, et ta oleks võimalikult laialede rahvakihtidele kohane ja kättesaadav, uuesti edasi ilmuma pääseb.**Oma senises tegevuses on ta välja arenenud niisuguses suunas, milles teda ükski meil ilmuv ajakiri täiesti ei asenda, kuna ta oma poolt pole püüdnud teisi asendada. Sellepärast loodame, et temas tarvidust tundnud ringkonnad vaheaja kestes temast ei võõrdu ja et nende kogu kirjanduse vastu märgatavalt kasvava huvi kohaselt veelgi tiheneb.**Avaldame tänu kõigile kaastöölisele ja ajakirja toetanud ringkondadele.*

„AO“ TOIMEIUS

Vastutav toimetaja G. E. Luiga.

Tegev toimetaja E. Raudsepp.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

NOORSOOKIRJANDUS.

- Mark Twain. **Prints ja kerjus.** Piltidega. Tõlk. A. Oras. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. I lugu.** Lääkiv järv. 135 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. II lugu.** Kullisilm. 140 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. III lugu.** Maa-gua, äraandlik huroon. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. IV lugu.** Unkas, Väle hirv. 180 mk.
- Gizyk, Paul v. **Omal jõul edasi.** Karakteri kasvatuslik. Tõlge. 150 mk.
- J. Oro. **Taeva-Kääbus.** Muinasjutt-brosch. 30 m.
- Mamin-Sibirjak. **Talvituspaik Studjoonõil.** Jutt. 30 mk.
- Herczeg, F. **Gyurka ja Sandor.** Ungari uudis-jutt. 125 mk.
- Swen Hedin. **Polaarsõidud.** H. Valma tõlge. I osa. 60 mk.
- Swen Hedin. **Polaarsõidud.** II osa. 80 mk.
- Hörstel, W. **Lõunapäikese maalt.** Itaalia muinasjutud. 50 mk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. 75 mk.
- Asgard. Skandinaavia muinaseepos.** 50 m.
- Sophie Reinheimer. **Kirjud lilled.** Eesti noor-soole muinasloomelised jutustused. 75 mk.

NOORTE KIRJANDUS:

- Fr. R. Kreuzwald. **Eesti rahva ennemuist-sed jutud.** Illustr. A. Roosileht. 180 mk.
- K. E. Sõöt. **Lapsepõlve Kungla.** Lood ja lallitused lastele. 130 mk.
- Z. Topelius. **Kolm muinasjuttu lastele.** Soome keelest M. Nurmik. 50 mk.
- Oro, J. **Ill ja pisi-täts.** Muinasjutt. 50 mk.
- Anni Svan. **Jänes Vemmalsääre juhtu-mised.** 80 mk.
- Wilhelm Busch. **Vallatused ja riukad.** Pildi-raamat. 160 mk.
- N. Päts. **Kaks venda.** Muinasjutt lastele. Värvipildi album. Ed. Kana ja H. Ein'i piltidega. 280 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jauram.** Pildiraamat. 70 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jaurami jõnger-mannid.** Pildiraamat. 65 mk.
- K. A. Hindrey. **Jõngermannide jandid.** Pildiraamat. 60 mk.
- Dr. H. Hoffmann. **Kahupea Kaarel.** Pildiraamat. 140 mk.

TÖLKEROMAANID:

- Ed. R. Burroughs. **Ahvide kasvandik.** 200 mk.
- ” **Tarzani tagasitulek.** 180 m.
- ” **Tarzani metsikud sõbrad.** 160 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi printsess.** Fantast. romaan. 170 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi sõjajumal.** Fantast. romaan. 150 mk.
- Victor Bridges. **Keemik Lyndoni saladus-lik leidus.** 300 mk.
- Jack London. **Loitev Koit.** Romaan Ameerika kullamailt. 200 mk.
- A. Rambaud. **Cäsari sõrmus.** Ajalooline romaan. 170 mk.
- C. H. & A. M. Williamson. **Ajaloo saladus.** Põnevusromaan. 250 mk.
- Anny Wothe. **Pisarate maa.** Romaan. 130 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. 160 mk.
- Clark Russell. **Malailaste laev.** Romaan. Inglise keelest 150 mk.
- R. Aug. Freeman. **Julge mäng.** Kriminaalromaan. 80 mk.
- F. Grass. **Punased lõunast.** Romaan. 60 mk.

Saadaval pääladus

T. E. K.-Ü. „PÄEVALEHE“ RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALI KAUPLUSES

JAANI TÄN. NR. 6, KREDIIT-PANGA MAJAS

ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes ning paremates raamatukauplustes.

AGU

KIRJANDUSE, KUNSTI JA KULTUURI AJAKIRI

1925

ESIMENE POOLAASTA

III AASTAKÄIK

VASTUTÄV TOIMETAJA G. E. LUIGA
TEGEV TOIMETAJA E. RAUDSEPP

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

S i s u :

Luuletused.		Nr.		Nr.	
Adams, Vilmer.	<i>Introduktsioon tsüklusele „Vaba Kodumaa“.</i>	2	Astrov, Semjon. (Vene).	<i>Elu muinasjutud.</i> Miniatüürid. Tõlk. A. J.	11
—	<i>Noor koolipreili.</i>	2	Bang, Herman. (Saksa).	<i>„Sa pead mind meeles pidama . . .“</i> Tõlk. —li.	8
—	<i>Preili surm.</i>	2	Daudet, Alphonse. (Prantsuse).	<i>15. augusti aumärgi kavaleer.</i> Tõlk. L. R.	11
—	<i>Su vaikimist kuulen maailma tagant</i>	2	Dunsany, Lorj. (Inglise).	<i>Orange.</i> Tõlk. —o.	1
Beljajev, Ivan. (Vene).	<i>Kogust „Jää“.</i> 1. 2. Tõlge.	12	Eserin, Jaan. (Läti).	<i>Pärdik.</i> Tõlk. M. Pukits.	6
—	<i>Kogust „Pidalitõbine sõrm“.</i> Tõlge.	12	Farrère, Claude. (Prantsuse).	<i>Säälpool vaikust.</i> Tõlk. H—a.	2
Byron, Lord. (Inglise).	<i>Laev.</i> Katke poeemist „Saar“.	2	—	<i>Tsükloon.</i> Tõlk. H—a.	7
—	Tõlk. O. Arumäe.	2	France, Anatole. (Prantsuse)	<i>Jumalaema veiderdaja.</i> Legend.	3
—	<i>Saarlaste laul.</i> Katke poeemist „Saar“.	4	Galsworthy, J. (Inglise).	<i>Salto pro nobis.</i> Tõlk. —op.	7
Häär, Erni.	<i>Tuline kisa.</i> Sonett.	5	Hallik, V.	<i>Sõjas.</i> Novellid.	9
Hood, Thomas (Inglise).	<i>Laul särgist.</i> Tõlk. A. Oras.	10	Hamsun, Knut. (Norra).	<i>Pühad.</i> Juhtumine Beverdalis. Tõlk. —op.	3
Jaapani lüürikast, Näiteid.	Matsu Basho. Surumaru Tayu. Toshiyuki. Saigu no Nyogu. Kakinomoto no Hitomaro. Tankad. Tõlkinud Ormi Arp.	4	Jensen, Arne.	<i>Pr. Rosengreni õmblusmasin.</i> Naljajutt. Tõlk. —t.	12
Jaik, Juhan.	<i>Ballaad.</i>	7	Jókai, Maurus. (Ungari).	<i>Balaton järvel.</i> Tõlk. A. J.	8
—	<i>Kaua kaugel ju püsit</i>	3	Keller, Gottfried. (Saksa).	<i>Dorothea lillekorvike.</i> Legend. Tõlk. J. N.-V.	4
—	<i>Kodumetsan. (Kiri.)</i>	3	Kivikas, Albert.	<i>Tagakambris.</i> Jutt.	10
—	<i>Koduteel.</i>	3	Krusten, Ernst.	<i>Pime.</i> Miniatiitür.	11
—	<i>Mälestus.</i>	5	Lehtonen, Joel. (Soome).	<i>Samba taga.</i> Tõlkinud M. V—nn.	2
—	<i>Sonetid Munamäest.</i>	8	—	<i>Vana möldri surm.</i> Uudisjutt. Tõlk. M. L.	9
—	<i>Sonett.</i>	3	Liljentaal, Eeduard.	<i>Liljentaali memuaarid.</i> Vestted.	1, 3, 7
—	<i>Sonett.</i>	7	Rolland, Romain. (Prantsuse).	<i>Belette.</i> Uudisjutt. Tõlk. K.	10, 11
Kaaver, Valter.	<i>Daphnis ja Chloe.</i> I Kevad. II Suvi. III Sügis. IV Önn.	6	Schmidtbonn, V. (Saksa).	<i>Ahasverus.</i> Legend. Tõlk. L. R.	5
Koskenniemi, V. A. (Soome).	<i>Eleegia iludusele.</i> Tõlk. —ao.	7	Shaw, Bernard. (Inglise).	<i>Lõppvaatus draama „Püha Johanna“ epiloogist.</i> Tõlk. J. S.	12
—	<i>Hippokreene allikal.</i> Tõlk. —ao.	7	Sillanpää, F. E. (Soome).	<i>Tagasitulek.</i> Ajalooline jutustus 1920. aastast. Tõlk. M. L.	8
—	<i>Kevadlaul.</i> Tõlk. —ao.	7	Strindberg, A. (Rootsi).	<i>Phoenix-lind.</i> Tõlk. —op.	1
—	<i>Olid valuvärinal virgunud, hing.</i> Tõlk. —ao.	7	—	<i>Tõõriist.</i> Ajalooline jutt. Tõlk. F. P.	12
—	<i>Vesiroos.</i> Tõlk. —x—.	12	Tschehhov, A. (Vene).	<i>Grischa.</i> Tõlk. —p.	5
Lenau, N. (Saksa).	<i>Kolm mustlast.</i> Tõlk. A. O.	5	Vakk, Sirvi.	<i>Ärisaladused.</i> Majanduslik veste.	6
Lermontov, M. J. (Vene).	<i>Palve.</i> Tõlk. V. Adams.	3			
Li-Tai-Po. (Hiina).	<i>Joomar kevades.</i> Tõlk. O. Arp.	4			
—	<i>Jumalate tants.</i> Tõlk. O. Arp.	4			
—	<i>Kolm seltsimeest.</i> Tõlk. O. Arp.	4			
Oengo, Julius.	<i>Eleegia.</i>	6			
Petõfi, Sandori. (Ungari).	<i>Küüdimees.</i> Tõlk. —ao.	1			
Poe, Edg. Allan. (Inglise).	<i>Eulaalia.</i> Tõlk. A. Oras.	8			
—	<i>Zanthe.</i> Tõlk. A. Oras.	8			
Raud, Mart.	<i>Kodu.</i>	9			
—	<i>Notturno.</i>	9			
—	<i>Sinuga.</i>	9			
—	<i>Tere.</i>	9			
Shelly, P. B. (Inglise).	<i>Suviõhtu Lechlade'i kirikial Cloucestershires.</i> Tõlk. —x—.	11			

Jutukirjandus.

Fletcher, J. S.	<i>Miljonidollariline teemant.</i> Romaan. Tõlk. L. L.	1, 2
Chesterton, G. K.	<i>Mees, kes oli Neljapäev.</i> Romaan. Tõlk. A. H.	3—12

Teadus, ajalugu ja kirjeldused.

—a.	<i>Lookesi J. V. Jannseni nooruseast.</i>	11
Al.	<i>Kirjamarkidest ja margikogumisest.</i>	10
Feuillet, M. (Prantsuse).	<i>Tut-Ankh-Amoni haud.</i>	6
Grünthal, A.	<i>Riigivanema küllaskäigust Lätisse.</i>	10
J—v J.	<i>Lõunamaa õhule lähemal.</i> Reisikirjad.	7, 8
Jürisson, Ed.	<i>Eesti kaitseliit.</i>	10
—	<i>Inimene õhuvallas.</i>	9
Calep, E. A.	<i>Hiina elust.</i> Reisimärkusi.	8
—	<i>Hiina kodusõjast — Eestisse.</i> Reisikirjad.	6
Conan-Doyle, A.	<i>Mõned tähtsad mehed: D. Lloyd George.</i> Tõlk. L. K.-P.	4
—	<i>Mõned tähtsad mehed. Lord Balfour.</i> Tõlk. L. K.-P.	8

	Nr.
Kant, Edg. <i>Esimene meresõit Indiasse</i>	4, 5
Kuidas avati püha aasta 1925 Roomas	2
Kurrik, V. <i>Kalendri ajaloost ja reformist</i>	11, 12
Laur, T. <i>Kohus talupoegade üle 1806. a., kes ränga pärisorjuse surve alt Eestist Rootsi pakku põgeneda tahtsid</i>	12
Livländer, R. <i>Viis pilti Marsist</i>	7
Moora, H. <i>Meie ohvrikivid</i>	1
N. V. <i>Pellema täht. Ainetel</i>	2
<i>Pildid Kaanadast — väljarändajate maalt</i>	1
P. J. <i>Jaan Poska. Viieaastase surmapäeva puhul</i>	5
<i>Poola riigi marssal — Josef Pilsudsky</i>	7
<i>Punaväe looja Trotsky</i>	4
Randa, Kaljo. <i>Arula inimesed. Perekonna kroonika</i>	6
Tarassov, G. <i>Tallinna doomkirik. Ajalooline vaade</i>	7
— <i>Eestimaa 300 aasta eest. Ad. Oleariuse teekond</i>	10
— <i>Mitte-sakslased. Ad. Oleariuse teekond</i>	11
Tatz, Dr. P. <i>Tartu üleüldine haigekassa</i>	1
<i>Vasula majapidamiskool perenaistele</i>	4

Kirjandusest.

Arp, Ormi. <i>Jaapani luulest</i>	4
<i>Fenno-Ugria. Soome-Ugri rahvaste kultuurileht</i>	10
Giezy, Ottilie. <i>Maurus Jókai (Jókai Mór) 1825—1925</i>	8
Kalamees, Ado. <i>O. Lutsu „Jilingu“ arvustus</i>	1
K. A. <i>Eduard Vilde. Artikkel</i>	5
L. M. <i>Kreutzwald-Koidula-Jannseni mälestusnäitusest. Mälestus A. J. Kuprinist</i>	11
Oras, A. <i>Mart Raud'i luuletuskogu „Kangastused“ arvustus</i>	3
Pert, J. <i>Vilmar Adamsi „Suudlus lumme“ arvustus</i>	2
Roht, Richard. <i>Kirjandusest ja arvustusest</i>	10
Schwalbe, Joh. <i>Bernard Shaw' näidend „Püha Johanna“</i>	12
Virányi, Dr. Elémer. <i>Maurus Jókai — inimene ja kunstnik</i>	9

Kunstist.

Heinrich Zille. <i>Berliini alevilinnajagude kunstnik</i>	2
K. A. <i>O. Krusteni karrikatuurid</i>	1
K.-P., R. <i>Kõlblus kunstis</i>	7
L., G. E. <i>Kõlbavus kunstis. Vastus R. K.-P:le</i>	8
L. M. <i>Mälesiussammastest</i>	9
M. E. <i>Tartu E. R. Muuseumi Balti kunstikogu</i>	5
P. J. <i>Eesti Kunstnikkude Rühma kunstinäitus Tartus, jaanuaris</i>	3
Pert, J. <i>Moderni kunsti arengu pääjooned</i>	1, 2
— <i>„Pallase“ kunstinäitus Tartus, veebruaris</i>	5
Varsányi, Paul (Ungari). <i>Honoré Daumier. Prantsuse karrikatürist. Tõlk. J—ik</i>	3

Teatrist.

A. N. <i>„Eugen Naeruväärne“ (Hinkemann) „Vane-muises“</i>	8
— <i>„Gobseck“ Draama-Stuudios</i>	4
— <i>„Imetlusväärne Crichton“ „Estonias“</i>	3
— <i>„R. U. R.“ „Estonias“</i>	5
Sarah Bernhard. <i>Mälestusi näitlejast</i>	4
Tarassov, G. <i>Vera ja Mihhail Fokin'id</i>	10

Muusikast.

E. <i>Päälinna sinfoniaorkester</i>	5
E. E. <i>A. Frankovsky uue muusika õhtu</i>	7
Emar Eme. <i>Instrumentaal- ja vokaalmuusika</i>	3
Do. <i>Aleksander Arhangelsky</i> †	3
Lüdig, M. <i>Orel'i ja orelimängu ajaloost</i>	4

Kodu ja mood.

Elias, Julie (Saksa). <i>Kevadmoodidest. Tõlge</i>	7
Garey, L. G. (Inglise). <i>Londoni moodidest. Tõlge</i>	3
Häkkinen, E. <i>Praegune mood ja Eesti naine</i>	4
Häkkinen, E. ja Johanson, V. <i>Kodu ilustamisest</i>	9
N.-V., J. <i>Kevad- ja suvimoest</i>	12

Tööstused.

A. S. <i>„Volta“ Tallinnas</i>	2
<i>Elukinnituse põhimõtted</i>	8
<i>Nahatööstuse Aktiaselts „Union“</i>	1
<i>Riigi turbatööstus</i>	6
Suutsetaja. <i>Konkurent tubakavabrikute sündikaadile Tallinnas</i>	3
<i>Tallinna Aktiapank</i>	10
<i>Tallinna viilivabrik</i>	9

Raadionurk. Toimet. C. M. Freyberg. 12

Male. Toimetaja J. Türn. 4, 7, 10, 11, 12

Mõndasugust, Pildileheküljed, Nali

pea igas numbris.